

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *vrachtfrij* aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator*.

BIJZONDEREEDEN

AANGAANDE

HET FRANSCH LEGER EN DE FRANSCH KRIJGS- INRIGTINGEN.

In het laatste nummer van den vorigen jaargang, beloofden wij aan onze lezers de voortzetting onzer verhandeling *Over het krygswezen der voornaamste Europesche mogendheden*. Onder bewerking waren destijds de zamenstelling van het Fransche en Belgische leger, en reeds was die arbeid verre gevorderd, toen de staatkundige verwikkelingen van het Oostersche vraagstuk, het fransche kabinet aanleiding gaven, tot het wijzigen der Fransche weërbaarheid. Later hoorden wij, dat de maarschalk *Soult* eene wijziging in het aanvullingsstelsel zoude voorslaan aan de kamers. Eveneens werden wij onderrigt, dat het Belgische leger eene andere zamenstelling zoude ondergaan. Ten gevolge daarvan stond ons niets anders te doen, dan om onze gereedliggende verhandelingen te bezigen tot aanvulling onzer kolommen, zonder het beoogde nut te stichten, of wel onzen arbeid onder de onbruikbare stukken te rangschikken: in het belang der lezers, kozen wij het laatste. Intusschen wilden wij gaarne, voor 't minst gedeeltelijk onze beloften houden, en daartoe bood de *Allgemeine Militär-Zeitung* ons eene schoone gelegenheid, namelijk een zeer merkwaardig artikel over het fransche leger, 't welk wij hieronder doen volgen, in de hoop dat onze lezers deze verandering zullen ten goede houden.

Krygskundige herinneringen uit Thionville en Metz.

Beroepsbezigheden bragten den schrijver der volgende bladen in een van de pruisische garnizoensplaatsen, die het naast aan de fransche grenzen liggen. Het verlangen om, bij de beperkte tijdruimte die mij overbleef, ten minste iets van het groote en naburige land te zien, was zoo natuurlijk, en dat

verlangen zoo ligt te bevredigen, dat ik zeer spoedig, en te eerder er toe besloot, toen zich tot mijne reisgezellen eenige kameraden aanboden, van wier bekendheid met officieren uit de nabijgelegen fransche garnizoenen, veel aangenaams, althans eene welwillende ontvangst en vriendschappelijk geleide in de vreemde plaatsen te verwachten waren.

Wij kozen voor onzen uitstap het fransche Moeseldal; Thionville en Metz waren de plaatsen waar wij eenige dagen wilden verblijven. Hetgeen wij in beide vestingen uit een militair oogpunt belangrijks gezien hebben, deel ik hier mede, in het vertrouwen dat veel daarvan voor mijne Duitsche krijgsmakkers nieuw, of hun althans niet in dien omvang bekend zal zijn, als wij, door eigene aanschouwing, en door de gunstige omstandigheid mogt te beurt vallen, dat zeer kundige officieren, zoowel te Thionville als Metz, onze geleiders waren, en ons, zonder eenige weërhouding, alles, tot in de kleinste bijzonderheden toonden, wat wij slechts verlangden te zien.

Ik heb met voordacht geen' anderen vorm dan den gekozenen aan mijn verhaal gegeven. Van een behoorlijk krygskundig verslag zou de lezer meer kunnen vorderen, dan van loutere herinneringen, die, op eene slechts korte reis opgegaard, nedergeschreven zijn in de orde zooals de stof er zich toe aanbod. Dat ik deze stof echter niet overal konde uitputten, dat ik menige bijzonderheid stilzwijgend moest voorbijgaan, was zoowel het gevolg van de slechts vlugtige aanschouwing, als het aan dezelfde oorzaak moet toegeschreven worden, dat ik licht en glans daár opmerkte, waar anderen slechts eene donkere schaduwzijde ontwaarden; en zoo nog daarenboven de achting voor een aan den oorlog gewoon en geoefend leger, mij vele van deszelfs inrigtingen met een bijzonder gunstig oog deed aanschouwen, en de vriendelijke bejegening, die wij inderdaad van zoovele fransche officieren ondervonden, eenigen invloed op mijn oordeel uitoefenden, zoo heb ik, in dit laatste geval, slechts aan het gevoel van erkentelijkheid toegegeven; maar in het eerste, het beginsel gehuldigd, dat men zijne tegenpartij niet te gering moet schatten; — als zoodanig wordt toch de Franschman nog door iederen Duitscher te regt gehouden, zoolang de eerstgenoemde nog steeds aan den

linker Rijnsoever en aan de suprematie over ons vaderland denkt.

Kort na onze komst te Thionville, begaven wij ons naar de kazernen van de hier garnizoen houdende troepen, om namelijk eenige officieren van het 3de regiment jagers op te zoeken, die reeds van uit L. aan een' onzer reisgenooten persoonlijk bekend waren.

Wij vonden een dier officieren, den luitenant baron de V..., juist in de manege bezig met de leiding der rijkunstige lessen, en werden door hem vriendelijk en hupsch ontvangen. Onze wensch om de plaatshebbende oefeningen en exercitien bij te wonen, werd met veel bereidwilligheid toegestaan, en zoodoende verbleven wij wel een half uur in de zeer groote en schoone manege. In dezelve reden ongeveer dertig jagers, in drie of vier afdeelingen, die, ieder onder het bevel van eenen onder-officier (wachtmeester of brigadier), in de ruime, hooggewelfde rijbaan, plaats genoeg hadden, om, zonder elkander te storen, de lessen uit te voeren. De luitenant de V... had het oppertoezicht, en reed, op een hoog engelsch paard, met de muts op, in den rok, zonder epauletten en sabel, met den karwats in de hand rond, overal onderrigende en teregtwijzende waar het noodig scheen. De onder-officiieren waren eveneens te paard, maar volkomen in tenue, dat is: met den rok aan, met chako, patroontasch en sabel. De laatste hadden zij gedurende de oefening getrokken. Hadden wij vroeger van de fransche ruitery reeds niet veel goeds gehoord, hetgeen wij hier zagen, bevestigde die meening ten volle. De ruiters hadden weinig houding te paard; zij zaten met krommen rug, met wijdafhangende beenen; de vuisten onbuigzaam in de gewrichten; iedere beweging van het paard was aan den ruiter merkbaar. Van het gebruik der beenen hadden zij geen denkbeeld; de vuisten moesten alles doen; deze zag men ook, bij elke wending die het paard moest maken, of bij de paraden, zich ver van het lijf heen en weer en zijwaarts bewegen, al naardat zulks de aan het paard te geven rigting vorderde. Snelle gangen zijn niet in gebruik; de draf is stordig en achteloos, of kwellend en afmattend. De paarden die wij hier en later in de stallen zagen, hadden over het algemeen niets fraais; zij waren langhalzig, langgeribd, hadden eene smalle achterhand, waren niet vlug en levendig, en hadden onbehaaglijke beenen, wanordelijke manen, meerendeels geheel bedorven staarten, en waren daarbij zoo slecht gepoetst, dat de blik van den kenner niet eens gevorderd werd om de overtuiging te hebben, dat het paard in dit opzigt nagenoeg aan de willekeur van den ruiter overgelaten is. Later zal ik hierop nog terugkomen, en hier nog maar alleen aanmerken, dat van de drie of vier paarden, er gewoonlijk één een rattenstaart had, dat vele paarden geëngliseerd waren (waarschijnlijk uitgescho-

tene voormalige Hännoversche kavallerie-paarden), en er slechts uiterst schaars onder dezelve een was, die een zoo vollen en zorgvuldig onderhouden staart had, als men die bij de kavallerie van andere volken algemeen aantreft. Aan de hangbuiken dezer paarden kon men zien, dat zij slechts weinig haver, daarentegen sterke rations hooi bekomen. De opfooming was ongelijk, over het algemeen knellend; zadel en pakkaadje waren vrij slecht. Uit deze beschrijving zou men wel moeten opmaken, dat het voorkomen dezer fransche ruiters ellendig moet geweest zijn, en echter was het zoo niet. De uniform der jagers is, even als die van het grootste gedeelte der fransche kavallerie, zeer smaakvol en goed; de ruiter heeft in denzelfden, met zijn meestal scherpgeteekend of baardig gezigt, die uitdrukking, die men in de krijgstaal *martiaal* noemt; de krijgsmansvorm is in zijn geheele wezen uitgedrukt; hij is soldaat van het hoofd tot de voeten. De uniform en wapening der *chasseurs à cheval* (waarvan er 12 regimenten zijn) is als volgt: hooge donkerroode chako's, in den vorm van een suikerbrood, doch van boven stomp afgebroken, regt afstaande klep, zwarte (bij de officieren zilveren) agraffe met de driekleurige kokarde, zwarte wapperende vlam, roode (bij de officieren zilveren) vangsnieren, die van achteren afhangen en om den hals geslingerd worden, groene rokken, even zulke kraagen, eene rij witte knopen, waarop het regimentsnummer staat, smalle, gele kraagboorden, gele opslagen, zooals die der pruisische uhlanen, zeer korte, maar breede panden met gele biezen en rooden (bij de officieren zilveren) jagerhoorn aan de vier hoeken, roodwollen (bij de officieren zilveren) fransche epauletten, roode broeken, met witte (bij de officieren zilveren) streep; wit ledergoed, een weinig gekromde sabel met koper gevest, karabijnen (die ten minste een span langer dan de pruisische zijn) en twee pistolen voor iederen ruiter; groene schabrakken met geel boordsel en roode mantelzakken, die het regimentsnummer op de korte zijhoeken hebben. — In den stal en in de kaserne dragen de manschappen groene, roodgebiesde mutsen, waarop de jagerhoorn staat en met roode kwasten (de bekende *bonnets de police*); groene buizen, zonder eenig kenteeken, linnen stalbroeken met zware klompen, zooals de Westphaalsche boer ze draagt. In deze laatste kleeding zien de manschappen er smerig en lelijk uit, in de dienst-uniform maken zij daarentegen een buitengewoon gunstigen indruk. De officieren dragen bij de muts lange groene overrokken of jassen, met twee rijen witte knopen, die in eenen grooten boog aan beide zijden der borst, doch deze vrijlatende, naar beneden loopen, en ter hoogte van het midden van het lijf zoo nabij elkander komen, dat zij bijna een ovalen boog beschrijven. Voor het overige hebben deze jassen geen kenteekens, zij mogen slechts des morgens gedragen worden; des namiddags mo-

gen de officieren niet in het openbaar verschijnen dan in uniform, met chako en sabel; een bevel dat bij alle wapenen streng wordt gehandhaafd.

Om nu weder op de paarden terug te komen, zoo merk ik — na als bekend te hebben ondersteld, dat de fransche kavallerie, alsmede de artillerie en de trein, de remonte thans uit haar eigen land trekken — met opzigt tot die van het derde regiment jagers te paard, het volgende aan: Het meerendeel der paarden van dit regiment is uit het zuiden van het koninkrijk, namelijk uit Limosin afkomstig. Zij worden gezegd volhardend en voor hunne dienstbestemming zeer bruikbaar te zijn; maar zij zien, gelijk wij hierboven reeds zeiden, er slecht uit. Onder de oudere paarden van het regiment zijn nog vele duitsche, namelijk Hannoversche en Holsteinsche, die wij gemakkelijk als zoodanig erkenden. Algemeen en sedert lang is het bekend, hoe slecht de fransche stallen zijn, met hoe weinig zorg de paarden verpleegd en behandeld worden, en hoe weinig liefde de ruiter voor zijn paard heeft. Wij zagen zulks daadzakelijk bevestigd, toen de baron de V... ons uit de manege in den stal geleidde. De paarden stonden dicht opeengedrongen, zonder latierboomen, met en zonder stroo, kort of lang aangebonden, met of zonder deken, van 100 tot 150 toe in eenen stal. De stal zelf was slecht geplaveid, vuil, vol mist, het stroo lag in groote bundels, onordelijk hier en daar neer. Paarden die welligt reeds een kwartier geleden uit de dienst gekomen waren, stonden nog geheel gezadeld en gesingeld, terwijl het slik en zweet van hen afdroop. Niemand had er aan gedacht hen af te wrijven of te bedekken. De manschappen die de stalwacht hadden, gaven op de binnenkomende officieren (onder weg hadden zich nog eenige jager-officieren bij ons gevoegd) weinig of in 't geheel geen acht; slechts sommigen namen, ten blijke van eerbied, hunne mutsen af, zijnde dit de gewone groetwijze in deze kleeding. Daar de paarden over het algemeen het hoofd lieten hangen en loom aan hunne kribben stonden, sloeg een der officieren, waarschijnlijk om ons een beteren dunk van derzelve vuur en levendigheid te geven, dermate met den karwats onder dezelve, dat de geheele stal in rumoer kwam, en het een wonder mag genoemd worden, dat niet verscheidene achteruitslaande of hoogspringende paarden, zich niet beschadigden of voor 't minste losrukten. De manschappen der stalwacht barsteden in een luidruchtig gelach uit, en ook de andere officieren stemden mede. Welk een voorbeeld voor den gemeenen soldaat! — Onder de hier gestalde officiers-paarden waren er verscheidene van een goed ras, bepaaldelijk eenige Engelsche paarden, die er voortreffelijk uitzagen.

Na de stallen werden de *kazernen* der jagers en van het 9de regiment infanterie bezocht, hetwelk met het eerstgenoemde

te Thionville garnizoen houdt. Even als de eerste, zoo leverden ook deze, met opzigt tot zindelijkheid en inwendige orde, een aanmerkelijk contrast met onze stallen en kasernen op. De grond bestaat overal uit geplaveide gebakken steenen; het huisraad of gereedschap in de door 10, 12, 18 à 20 man bewoonde vertrekken, is ruw en plomp, de vakken boven de geweerrekken kunnen niet gesloten worden, zoodat de ruiter of soldaat tot bergplaats slechts zijn mantelzak of ransel heeft; de bedden zijn voor twee personen, gedeeltelijk ook voor een persoon, de lakens zijn graauw en grof, de wollen dekens grijs- of graauwachtig; de matrassen daarentegen zijn van wol of haar, en dus zachter dan de onze. Op het binnenkomen van officieren, werd ook hier weinig of in het geheel geen acht geslagen; ieder soldaat bleef aan 't geen waarmede hij bezig was.

Bij de kavallerie was naast ieder vertrek eene kamer of bewaarplaats voor het rij- en zadeltuig. 't Geen wij daár zagen gaf ons geen hoogen dunk nopens dit gedeelte van het materieel. Het ledergoed was gedeeltelijk niet ingesmeerd of in de was gezet, dien ten gevolge hard en gebarsten; menig zadelpok vermolmd of gebarsten, en in de meeste had de nijvere spin haar kunstig weefsel gespannen!

Met lof moet daarentegen vermeld worden, dat alle wapenen, die wij in de handen der manschappen en in deze bewaarplaatsen zagen, zich in den voortreffelijksten toestand bevonden. Het materieel is doorgaans voortreffelijk, de bearbeiding solide, de vorm sierlijk. Dit kan zoowel gezegd worden van de sabel en het schietgeweer der jagers, als van de wapens der infanterie, en evenzeer van den voorraad wapenen in het arsenaal te Metz. Met opzigt tot de kavallerie merk ik hier nog op, dat voor hunne schietwapens de steensloten nog behouden zijn, terwijl bij de infanterie het percussie-geweer is aangenomen, waarover ik later uitvoerig zal spreken.

Nog minder dan de woonvertrekken bevredigde ons de keuken der jagers. Drie of vier man, geheel in linnen kleeding (in lange buizen, zooals onze artilleristen en pionniers ze voor den arbeid dragen, en die ook in onze keukens in gebruik zijn), waren bezig met het gereedmaken van het middageten, 't welk in al de fransche garnizoensplaatsen des middags ten vier ure, als tweede maaltijd, gebruikt wordt, terwijl de soldaat des morgens ten tien ure den eersten maaltijd ontvangt. Deze bestaat uit soep en vleesch, het middageten uit moesspijzen met vet gekookt. Het middagmaal dat toen werd gebruikt, bestond uit aardappelenmoes, dat er echter zoo graauw en vuil uitzag, als men het bij ons in de hutten der armste lieden niet zou vinden. Eveneens was het voorkomen van de keuken en der keukengereedschappen, en daarbij rookte het er zoodanig, dat ik nog niet begrijp hoe iemand het er kan

uithouden. Al verder eene wachtkamer bezoekende, hadden wij gelegenheid andermaal op te merken, dat de fransche soldaat zijnen officier uiterlijk niet die achting betoont, die wij van onze soldaten vorderen. De wachthebbende manschappen stonden langzaam en traag van de banken en britsen op, verscheidene hunner bleven voortspreken en moesten eerst door den korporaal tot zwijgen gebragt worden; anderen bleven voortmompelen, en rookten lustig voort.

In de infanterie-kaserne bragt het toeval ons in de kamer van de *enfants de troupe*. Alle troepenafdeelingen van het fransche leger hebben hunne *enfants de troupe*; bij de infanterie heeft iedere kompagnie er een, bij de kavallerie en artillerie hebben ieder eskadron en batterij er twee. Deze knapen moeten zonen van soldaten en onder-officieren zijn, en slechts bij gemis van deze, worden zonen van arme officiers genomen. Behoort de vader tot de troepen-afdeeling, dan wordt de knaap reeds op zijn tweede jaar onder de *enfants de troupe* opgenomen; leven de ouders echter niet meer, dan moet hij ten minste acht jaren bereikt hebben. De zeer kleine en nog vrouwelijke verzorging behoevende knapen, worden onder het toezigt hunner ouders of van soldatenvrouwen gesteld, de andere staan onder het opzigt van eenen ouden onder-officier en gaan op de school hunner troepen-afdeeling. Zij dragen de uniform dezer laatste, en moeten, van hun veertiende jaar af tot op den dienstpligtigen ouderdom, als tamboers, hoornblazers of muzikanten dienen, al naar de behoeften zijn. Dit kleine hoopje roodbroekige, in het uniformpak gestoken jongens, levert een koddig gezigt op; hun lot is niet van het slechtste, immers wanneer men zoodanig besluit mag opmaken uit de vriendelijke bejegening der officieren jegens deze knapen en uit hun frisch en gezond voorkomen. Uit deze van kindsbeen af echt soldaten-kweekelingen, groeijen voor de regimenten onder-officieren, ja zelfs officieren op, die vroegtijdig, aan krijgstuicht en orde, en aan ontberingen gewoon, hunne verplichtingen voorzeker ten nutte van de dienst volbrengen.

Ook een officiers-verblijf in de infanterie-kaserne zagen wij. Het bestond uit eene kleine kamer, met wit gepleisterden wand en met één venster. Er bevond zich een vrij onooglijk bed, eene ruwe vierkante tafel, een paar stoelen, eene plank, een spiegel; het vertrek had een' zeer vriendelijken bewoner, die ons met fransche minzaamheid ontving, en alle mogelijke welwillende aanbiedingen deed; van geen derzelve maakten wij echter gebruik.

Van alle troepen-afdeelingen zijn de adjudanten, de vaandel-dragers (die den rang van *sous-lieutenant* hebben), en, waar de lokaliteit het vergunt, ook eenige luitenanten gekaserneerd, aan wie alsdan het toezigt over de gekaserneerde manschap speciaal opgedragen is.

De niet gekaserneerde officieren krijgen schadeloosstelling voor huur, die voor alle rangen een weinig lager is gesteld dan daarvoor in ons leger is bepaald. In Parijs echter wordt elken rang de helft meer toegelegd.

Op het zeer groote, bestraatte plein, exerceerden eenige rekruten, gedeeltelijk nog in hunne boerenkleeding, in hunnen kiel, en die er niet minder plomp en ongeschikt uitzagen dan onze jonge plaatsvervangers, wanneer zij onder de vanen kwamen. Eenige dezer rekruten waren Elzassers, waarmede wij, als die Duitschers van afkomst waren, duitsch spraken. De fransche regimenten bekomen hunne rekruten niet uit zekere bepaald hun toegedeelde streken, maar uit het geheele land, zoodat men in elke troepen-afdeeling al de provincien van het rijk vertegenwoordigd ziet: de Elzasser en Lotharinger staat neven den Gascogner en Normandijer, de Bretagner neven den Provençaal, de Picardier neven den rekrut uit Franche-Comté en Isle-de-France. Bij de kavallerie vindt men vele ruiters uit de voormalige Duitsehe provincien, omdat men deze voor de dienst te paard het geschiktste en het meest geneigd vindt.

Bij de verdeling van de onder de wapenen geroepen manschap, wordt deze aan de verschillende wapenen en troepen-afdeelingen, naar de volgende rang-orde toegedeeld:

- 1.) De karabiniers (waarvan er 2 regimenten zijn).
- 2.) De kurassiers " " 10 " "
- 3.) De artillerie " " 14 " "
- 4.) De genie " " 5 " "
- 5.) De dragonders " " 12 " "
- en lantsiers " " 8 " "
- 6.) De chasseurs (met " " 12 " "
- uitzondering van de
5 regim. Afr. jag.)
- En de huzaren. " " 6 " "
- 7.) De infanterie (met uitzondering van de drie Afrikaan-
sche bataillons).
- 8.) De trein.

Hieruit volgt dat de vier eerste troepen-soorten de schoonste en uitgelezenste manschappen bekomen, de linie- (dragonders en lantsiers) en ligte kavallerie (1) (jagers en huzaren) het goede middelslag in deszelfs verschillende trappen, maar dat de infante-

(1) De karabiniers en kurassiers maken de reserve-kavallerie uit, de dragonders en lantsiers de linie-kavallerie, de jagers en huzaren de ligte. Ieder kavallerie-regiment bestaat uit een regiments-staf en uit vijf eskadrons. Het eskadron der reserve-kavallerie moet in den oorlog 8 officiers, 169 onder-officieren en ruiters en 171 paarden, waaronder 18 officier-paarden sterk zijn; ieder eskadron van de linie-kavallerie: 8 officiers, 179 manschappen en 181 paarden; ieder eskadron ligte kavallerie: 8 officiers, 159 manschappen en 173 paarden. Elk regiment gaat echter met slechts drie eskadrons in het veld.

rie, met uitzondering van de grenadier-kompagnien, die men ook nog tot het middelslag kan rekenen, meerendeels ongelijke manschappen heeft.

Het is bekend dat de fransche soldaat, met opzigt tot zijne grootte en lichaamsbouw, in het algemeen voor den Duitscher moet onderdoen. Vergelijkt men bijv. de Rijnlandsche en Westphaalsche regimenten van het Pruisische leger met de fransche infanterie-regimenten, dan kan gene in de verhouding tot deze, met volle regt eene *garde* gezegd worden te zijn. Zelfs de zoo uitgelezen grenadier-kompagnien moeten, met opzigt tot de grootte, onderdoen voor elke fuselier-kompagnie van de genoemde regimenten. Voorzeker zal het stelsel van remplacering wel mede oorzaak zijn, dat de fransche regimenten, namelijk die van de infanterie, niet zulke kloeke, deugdelijke en fatsoenlijke lieden hebben als bij onze troepen. In Frankrijk toch dienen slechts personen uit de laagste volksklassen. Die maar eenigzins een remplaçant bekostigen kan, koopt' zich vrij van de dienstplichtigheid, welke elken burger opgelegd is.

Het getal vrijwilligers is in vergelijking van de sterkte des legers, zeer klein. Het zou in de laatste jaren niet boven de 6000 bedragen hebben, terwijl men in de jaren 1851—1852, meer dan 55000 vrijwilligers in de gelederen telde. Toenmaals deed het uitzigt van den oorlog menig jong mensch in dienst treden, die, gedachtig aan de tijden der Republiek en van het keizerrijk, zijn fortuin in het veld hoopte te maken.

De dienstdag van den franschen soldaat is op zeven jaren bepaald; de tijd dat hij onder de wapens is, bedraagt echter, voor den infanterist slechts 2 of 3, ten hoogste 4 jaren; voor den kavallerist en artillerist is hij iets langer. De dienstdag wordt door herhaalde verloven afgewisseld, die in de laatste twee of drie jaren doorlopend worden. Gedurende deze verloven verliest de soldaat natuurlijkerwijs zijne soldij en zijn brood, maar bij de kleine verloven, na welker verstrijken hij weder voor de dienst onder de vanen moet komen, neemt hij zijnen geheelen uniform en het zijgeweer mede.

Onder een houten afdak zagen wij eenige afdeelingen infanterie exerceren, soldaten *du fameux neuvième de ligne*, gelijk men ons zeide, en wij aan het regiments-nommer op de chako-overtrekken, zelve konden opmerken. Dit *fameux regiment* had in het fransche leger denzelfden roep van dapperheid verworven als ons negende (Colbergsche) infanterie-regiment; gelijk dit, zoo had ook het eerstgenoemde, in de veldtogten van 1813 en 1814, zich met roem overladen en zich steeds op des keizers bijzondere gunst mogen beroemen.

De soldaten die wij hier zagen, waren meerendeels conscrits van eerst twee à drie maanden dienstdag; zij waren in de krijgsoefening zoover gevorderd, dat men het hen niet zou aan-

gezien hebben, dat zij zoo kort in dienst waren. Wij zagen handgrepen, wendingen, de lading en de verschillende vuren. Daar geen officier er bij tegenwoordig was, vervoegden wij ons tot eenen ouden sergeant, met het verzoek ons deze exercitiën in de bijzonderheden te aanschouwen geven, waaraan hij bereidwillig voldeed, door zijne afdeeling (zijnde een peloton) achtervolgelijk al de exercitiën, eerst met de tempo's en toen op het kommando te laten uitvoeren, zoodat ons niets ontging. Het volgende trok onze aandacht, of vernamen wij:

1.) *Met opzigt tot de rangschikking en plaatsing*: De infanterie schaart zich in drie gelederen, en in dier voege, dat de drie grootste manschappen der kompagnie de eerste rotten van den regter vleugel, de daaropvolgenden in grootte, het tweede rot uitmaken, enz.; verschillende hierin dus met de pruisische wijze van zich te scharen, daar bij ons het eerste lid de grootste en het tweede de kleinste manschappen bevat, hetgeen minder gunstig voor het laden schijnt dan de fransche manier, waar de achtergeplaatste man gemakkelijk voorbij zijnen voorman heen schieten kan.

2.) *Met opzigt tot de handgrepen*: Behalve het opnemen en afzetten, en het presenteren van het geweer, dat in de hoofdzak met dezelfde bewegingen bij ons overeenkomt, hebben de Franschen nog:

a.) Een kommando *geweer in den arm*, waarop het geweer zóó gedragen wordt, dat het door middel van den haan regtstandig rust op den linker arm, die regthoekig tegen de borst is geplaatst, en in dien stand door de regter hand wordt ondersteund, welke het dunne van de kolf omvat. Met deze wijs van het geweer te houden, ziet men de wachten op- en af-trekken, geheele troepen-afdeelingen als in parade voorbij een hoofd-officier defileren, enz.

b.) Het *geweer over*, bij den wegpas (*pas de route ou de campagne*); het geweer wordt dan zoodanig op den regter schouder gedragen, dat het slot op den schouder rust (?), het geweer alzoo vlak ligt, en de regter hand het geweer boven aan het beneden-einde van de kolf omvat. Deze wijs van het geweer te dragen volgt men bij alle groote evolutiën en op de marschen. Alle handgrepen worden in eenē tijdmaat van 90 in de minuut uitgevoerd, met groote juistheid en levendigheid, ten minste voor zoover wij hier zagen.

De *lading* met het *percussie-geweer* trok in het bijzonder onze opmerkzaamheid. Alvorens ik echter hierover eenig bericht geef, zal ik eerst beschrijven het nieuw in te voeren geweer en den daarbij behoorenden scherpen patroon; het eerste, naar de uiterlijke beschouwing en de daaruit afgeleide vergelijking met ons geweer; de laatste, namelijk de patroon, naar een derzelve, die ik aan de welwillendheid van een kapitein te danken had en nog tegenwoordig bezit.

a. *Het geweer.* Het geweer is over het geheel wel zoo lang als het nieuw pruisische infanterie-geweer; de bajonet daarentegen is voorzeker wel derdehalf vinger breed korter. Ten aanzien der zwaarte, mag er *ten voordeele van het fransche geweer* wel een verschil van $\frac{3}{4}$ pond bestaan. De kolf en de lade zijn niet zwart gemaakt en van een ligter fatsoen dan ons geweer. De loop is glad en wordt blank gehouden; het koperen visier zit op den loop. Het garnituur is van ijzer, de kordonriem wit aangestroken; de bajonet met groeven of uithollingen aan de beide voorste klingzijden, wordt door een ring (stormring) aan den loop bevestigd; men heeft echter het voornemen om de pruisische manier van bevestiging der bajonet in te voeren, althans wij zagen later modellen daartoe in het arsenaal te Metz. De bajonet wordt veelal in eene scheede regts neven de patroontasch geplaatst; op marschen geschiedt zulks altijd, dewijl men vermeent, den soldaten daardoor eene verligting in het dragen van het geweer te verschaffen.

Aan het voortreffelijk ingerigte slot is de kamer voor de percussie-ontsteking in dier voege geplaatst, dat hij den piston, die *boven* den staartschroef, derhalve *op* (niet neven) den loop aangebragt is, met het daarop geplaatste zundkapje van *boven* treft, en alzoo door zijn slag eene regtstreeksche ontsteking, naar de kruidkamer heen, veroorzaakt. Dáár geplaatst, waar tot dusver de haan zich bevond, is de hamer aan zijn bovenste gedeelte, ten einde dien slag te kunnen volbrengen, links omgebogen en gekromd. De reeds vermelde piston is op een rond ijzeren, kamervormig omvatstel aangebragt, juist zoo groot dat de patroon met zijne onderste vlakke er naauwkeurig in past. Eene in dit omvatstel gemaakte insnijding dient tot vizier en begunstigt bijzonder het mikken. Tot verschooning van den piston en den hamer dient een lederen kap, die, door middel van een riemtje aan den aftrekbeugel bevestigd, steeds op den piston ligt, en daarop blijft, wanneer de manschappen in de looze lading, met het spannen van den haan en het aftrekken geoefend worden.

b. De *patroon* verdient eene bijzondere opmerking, omdat het zundkapje met denzelfden vereenigd is. Boven op den kogel namelijk zit een cilindervormige kogelklos, hebbende den omvang van den kogel, bij eene lengte van $\frac{3}{4}$ duim, zijnde aan de zijde van den kogel zoo uitgehold, dat deze tot op omtrent een vijfde deel van zijne middellijn in denzelfden past; aan de tegenovergestelde zijde is de klos glad afgesneden, en heeft hier in het midden eene cilindervormige holte, waarin het zundkapje geplaatst is. De klossen zijn van hout of bordpapier; in het eerste geval is de benedenvlakte, alzoo die waarin het zundkapje is geplaatst, met dun zij- of vloeipapier tot beveiliging van het kapje overtrokken. De klos is voor het overige ook door de patroonhuls omgeven en blijft op den kogel bij het laden van den patroon in het geweer.

De lading geschiedt als volgt:

1ste, 2de en 3de Handgreep. Het geweer wordt van den schouder naar de regter zijde gebragt, even als bij het vellen; de regter voet achter den linker geplaatst; de man maakt daardoor $\frac{1}{3}$ wending regts.

4de Handgreep. De haan (hamer) wordt in de tweede rust gebragt.

5de Handgreep. De patroon wordt uit de tasch genomen en boven den piston gebragt.

6de Handgreep. Het zundkapje wordt opgezet (met een druk, zonder eenige inspanning of andere beweging).

7de, 8ste en 9de Handgreep. De haan wordt op het kapje gelaten, het geweer naar de linker zijde voor de lading overgebragt (gelijk bij de Pruisen bij den derden greep), de man neemt weder de frontstelling aan, de patroon wordt naar den mond gebragt.

10de Handgreep. De patroon wordt afgebeten en aan de geweermond gebragt.

11de Handgreep. Het kruid wordt in den loop geschud.

12de, 13de en 14de Handgreep. Laadstok trekken, opzetten en op de plaats brengen (met omdraaijing van den laadstok en het tweemaal stooten op den patroon).

15de Handgreep. Schouder geweer, of vaardig maken (in de hoofdzaak zooals bij ons).

16de Handgreep. Aanzetten en vuur geven (eveneens.)

Door het verbinden van het zundkadje met den patroon, vereischt de lading van het nieuwe fransche percussie-geweer niet meer tijd dan die van het oude geweer, waarbij het laadkruid op de pan moet gebragt worden; het ronde omvatstel, waarin de klos van den patroon juist past, maakt de lading veel gemakkelijker, zoodat zij in den nacht even goed als op den dag kan geschieden, en de bij groote koude *stijf* geworden vingers, het zundkapje, dat zich op den patroon bevindt, zekerder en spoediger op den piston kunnen brengen, dan het enkele losse en kleine kapje, dat uit een op de borst geplaatst lederen zakje moet gehaald worden.

De zundkapjes zitten, schoon niet vastgeklemd, door hun eigen vorm en dien der holte waarin zij geplaatst zijn, echter zoo vast in den bordpapieren klos, dat zij zelfs bij de hevigste schudding er niet uitvallen kunnen; bij den houten klos worden zij daarentegen door het daarover gebragte zij- of vloeipapier beveiligd; in dit opzigt heeft men dus geen verlies en daardoor ontstane verlegenheid te vreezen; is een zundkapje onbruikbaar, dan wordt dat van een anderen patroon opgezet, en deze blijft van de ontvangen munitie over, of de kogel gaat als eene dubbele lading mede in den loop, 't geen dikwijls genoeg voorvalt, zonder dat zulks het geweer eenig nadeel toebrengt.

Hij die een nadeel er in ziet, dat het zundkapje reeds vóór de lading opgezet wordt, die bedenke, dat dit bij alle geweren, die niet, zooals het pruisische, zoo ingerigt zijn, dat het laadkruid *eerder* op de pan gedaan wordt, dan de patroon in den loop komt, altijd plaats heeft; eene omstandigheid die wel nimmer gebleken is een groot nadeel te zijn; ook beveiligt de terstond *op* het kapje gebragte hamer tegen eene ontploffing.

Deze patronen zouden intusschen voor onze oefeningen in vreedestijd, namelijk bij de manoeuvres, niet zonder gevaar zijn, daar de klossen 100 à 150 passen ver met den kogel gaan; de Franschen houden echter geene veldmanoeuvres tegen elkander, waardoor dan ook het gebruik dier patronen voor hen geen gevaar heeft.

Van de onderscheiden soorten van vuren zagen wij:

1.) *Het bataillons-salvo van alle drie de gelederen*, waarbij het eerste gelid op de regter knie valt.

2.) *Het rottenvuur*, 't welk van den regter vleugel af begint, en ieder rot van het eerste en tweede gelid terstond zóó uitvoert, dat het eerst het eerste rot schiet, dan, zoodra dit het geweer voor de lading laat zakken, het tweede rot, enz. tot aan den linker vleugel. Het derde gelid houdt het geweer geschouderd, en het eerste valt niet op de knie.

5.) *Het half regts en half links aanleggen* uit het regte front (uitgevoerd zooals dit vroeger ook bij ons leger in gebruik was).

Van de *wendingen*, die zonder bijstap geschieden, trof onze aandacht; het regts-om-keert, in drie tempo's of afdeelingen, en het daartoe strekkende zeer lange kommando, luidende als volgt: *face par le troisième rang, bataillon! demi tour à droite!* Op het laatste woord begint de uitvoering.

Als godsdienstig eerbewijs is gebruikelijk, het neervallen op eene knie, met het omlaag brengen der wapens en het afnemen der hoofdbedekking.

Over de exercitiën, tirailleur- en schietoefeningen, te Metz gezien, zal ik later spreken; hier wil ik vooraf nog het een en ander zeggen over hetgeen ik reeds te Thionville vernam en opmerkte, nopens de formatie, uniform en de verdere wapening der infanterie).

Het fransche leger heeft:

67 Regimenten linie-infanterie.

21 " lichte infanterie.

5 Lichte Afrikaansche bataillons.

(Ieder regiment is sterk drie bataillons, waarvan echter aanvankelijk slechts twee te velde trekken).

Ieder linie-bataillon bestaat uit acht kompagnien, te weten: ééne grenadier-kompagnie (op den regter vleugel), eene voltigeur-kompagnie (op den linker vleugel), en zes fuselier- (of centrum) kompagnien. De beide eerstgenoemde zijn keurkom-

pagnien, die uit de beste soldaten van de centrum-kompagnien worden aangevuld. Twee kompagnien maken eene divisie uit, waarover, wanneer het bataillon vereenigd is, de oudste van de beide kapiteins het kommando voert. Iedere kompagnie maakt van het verzameld bataillon, een peloton uit, dat in vreedestijd op omtrent 20 en in tijd van oorlog uit omtrent 30 rotten bestaat, daar, in het eerste geval, de kompagnien, met inbegrip der onder-officiers, tamboers, muzikanten, enz., zelden sterker dan 80 man zijn, en in oorlogstijd eene sterkte van 150 man wel niet te boven gaan. Iedere kompagnie heeft 1 kapitein, 1 eerste en 1 sous-lieutenant; ieder bataillon heeft een *chef de bataillon* (majoor), ieder regiment tot kommandant een kolonel en, neven hem een luitenant-kolonel, die het bestuur over het inwendig beheer van het regiment heeft. De kolonel heeft een adjudant-majoor, met rang van kapitein; ieder bataillon een onder-adjudant, met een rang tusschen dien van sous-lieutenant en sergeant-majoor; de adjudant-majoor is te paard, de onder-adjudant niet.

Buitendien zijn er nog bij den staf van het bataillon *officiers trésoriers*, *officiers payeurs* en *officiers d'habillement*, die het bestuur hebben over de geldelijke zaken en de kleeding.

De uniform der linie-infanterie is als volgt: Blauwe rok met roode kragen, opslagen en mouw-opslagen, roode pandvoering en roode biesen op de aan de panden lang aflopende zak-opslagen, eene rij gele knopen met het regiments-nummer; even zulke knopen aan de opslagen, aan het lijf en de zakken; de grenadiers hebben roode, de voltigeurs gele franje-epauletten; de centrum-kompagnien hebben roode schouderlappen; roode pantalons, die het geheele leger, met uitzondering van de artillerie en genie, draagt; schoenen en zwart lederen slobkousen, met eene rij gele knoopjes; hooge, ronde naauw toeloopende chakos, met regt afstaanden klep, gele, steeds ongebonden stormkettingen, met een geel koperen sieraad, den Gallischen haan met uitgespreide vleugels voorstellende, die tusschen zijne pooten een medaillon heeft, waarop het regiments-nummer staat, gele agraffe met de driekleurige kokarde, en daarboven bij de grenadiers een' rooden bal met roode vlam, bij de voltigeurs eveneens een bal en vlam, maar geel; bij de fuselier-kompagnien: ronde vlakke pompons, naar de bataillons verschillend van kleur, en met vooraan geplaatste kompagnie-nommers in geel koper.

Als verdere onderscheiding hebben de grenadiers nog roode boorden aan den bovenrand van den chako. Gewoonlijk is de chako met zwart wasdoek overtrokken (waaraan een waterdichte klep tot bescherming van het achterhoofd tegen regen), waarop de regiments-nommers met olieverw zijn geschilderd. Het ledergoed is wit en veel smaller dan het pruisi-

sche, vooral de sabelkoppel, welke bij de Franschen nog smaller is dan de patroontasch-bandelier. De patroontassen hebben groote vierkantige deksels, zonder eenige versiering; bij vele dienstverrigtingen worden zij met linnen overtrokken en tegen beschadiging beveiligd. In de tasch bevinden zich nog bijzondere houten kastjes met drie vakken; in het middelste liggen eenige losse patronen, in de zijvakken de nog ongeopende pakjes. Voor den schroefdraaijer, enz., is aan de buitenzijde van het kastje een bijzonder zakje, evenals bij onze patroontassen. Aan den patroontaschbandelier, regts ter zijde van de patroontasch, bevindt zich de bajonnetscheede. Alleen de keur-kompagnien, alsmede de onder-officieren, muzikanten en tamboers der centrum-kompagnien, hebben sabels en de daarvoor noodige bandeliers; de manschappen der centrum-kompagnien hebben niets van dien aard, waardoor zij er zeer eenvoudig uitzien en bij hunne makkers ongunstig afsteken. — Zooals bekend is heeft de maarschalk *Soult* een nieuw model voor de fransche sabel gegeven. Zij heeft de gedaante van het korte Romeinsche zwaard, met geel koperen handgreep en pareerplaat, zonder beugel, eene tweesnijdende, naar beneden spits toeloope rechte kling, met dubbele groef, en is als zoodanig een voortreffelijk houw- en stootwapen, hoewel korter dan onze infanterie-sabel zijnde. De scheede is van zwart leder met geel beslag. Sabel en patroontasch worden in het oogvallend laag gedragen, en moeten daardoor den soldaat hinderen. De ransel is kleiner dan de pruisische, wordt aan smalle riemen, zonder borstriem gedragen, en bijna altijd gebruikt, daar de soldaat met denzelfden de wacht betreft en er meest altijd mede exerceert. De uniformrok wordt opgerold, in een blaauw- en witgestreepden zak boven op den ransel gedragen. In de wintermaanden draagt de fransche soldaat voor alle diensten den kapot (manteljas) van blaauwachtig graauwe kleur en met lakensche knopen, zonder eenig afzetsel van eene andere kleur, en daaronder het donkerblauwe lakensche mouwvest, dat ook voor de geringere diensten in de kazerne gedragen wordt. De tentmutsen zijn rood, met donkerblauwen rand en evenzoo gekleurde biezen. Linnen broeken zijn niet in gebruik; daarentegen dragen de soldaten op paraden en op de wacht witte katoenen vinger-handschoenen, 't geen zeer net staat. Op de wachtposten beschermt de soldaat zich tegen regen en koude door eenen witten, zandkleurigen mantel met mouwen, van achteren met een kap voorzien, die bij zeer onstuimig weder over den chako heengeslagen wordt. — De infanterie-officieren hebben dezelfde uniform als de soldaten, doch zij hebben de volgende onderscheidingsteekenen: om den bovenrand van den chako is een breede gouden boord; op den grenadier- of voltigeur-chako is de bal eveneens van goud, de vlam van roode

of gele zijde; de epauletten en contra-epauletten zijn van goud (die van den adjudant-majoor van zilver); de officieren hebben eene korte gekromde sabel, met lederen scheede, doch geen porte-épée, en dragen haar even als onze fuselier-officierssabel gedragen wordt. Zij hebben zilveren ringkragen als onderscheidingsteekenen voor bijzondere dienstverrigtingen. De rang van officier is als volgt te onderkennen: De luitenant en sous-luitenant hebben een franje- en een contra-epaulet (zonder franje), de franje-epaulet wordt door den luitenant op den regter, door den sous-luitenant op den linker schouder gedragen; een kapitein heeft twee franje-epauletten; de majoor en luitenant-kolonel evenals de luitenants, doch in plaats van franjes, bouillons op den vollen epaulet; de kolonels twee epauletten met bouillons. Bij paraden moeten de staf-officieren op de chako's ook driekleurige vederbossen dragen, hetgeen ik echter niet in de gelegenheid geweest ben te zien. — Voor geringere dienstverrigtingen en buiten dienst worden lange donkerblauwe overrokken met gele knopen, in den trant der boven beschrevene kavallerie-officiers-overrokken, en ook als deze zonder eenige onderscheidingsteekenen gedragen, en daarbij de met wasdoek overtrokken chako, of de politiemuts (met gouden kwast en gouden granaat, den hoorn of de ster, naardat de officier bij een der keur-kompagnien of eene centrum-kompagnie staat). Ter bescherming tegen regen zijn lange blauwe mantels in gebruik, die echter geen militaire onderscheidingsteekenen hebben en ook in verschillenden vorm gedragen worden.

De uniform der regimenten ligte infanterie komt over het algemeen met die der linie-infanterie overeen; de eerstgenoemde hebben echter in plaats van roode, gele uniform-afzetsels, en in plaats van gele knopen, witte. In plaats van grenadier-kompagnien heeft men daar karabinier-kompagnien, en in plaats van fuselier-, jager-kompagnien.

Met opzigt tot de sneede van de fransche infanterie-uniform, valt op te merken, dat dezelve tot op de heupen afdvalt, aan de borst en om het lijf wijd en ruim is, dat dezelve zeer lange en breede panden heeft, en eindelijk dat de kraag zeer laag en van voren schuins uitgesneden is. De pantalons reiken omstreeks tot aan de gewrichtskneukels en zijn aan de knien ruim, daar zij geheel regt gesneden zijn. De chako wordt zeer diep op het hoofd gedragen, vooral van achteren, daar de achterzijde langer dan de voorzijde is. De haren, vooral die ter zijde van het hoofd, worden zeer kort afgesneden; snoren kinbaarden (*Henri quatre*) kunnen vrij, en worden ook algemeen gedragen. — De hier beschrevene uniform geeft den franschen soldaat, wel is waar, een zeer vlug voorkomen, doch maakt bij den enkelen man weinig indruk. Over het geheel ziet de infanterie er echter goed uit; de keur-kompagnien met de wollen epauletten en de gekleurde vlammen op den

chako, zelfs schoon. Ook staan de roode broeken bij de massa in 't geheel niet kwaad.

De houding van den gewonen soldaat en zijne manieren kenmerken geheel den krijgsman; de Franschman heeft in dit opzigt iets boven den Duitscher voor. In het gelid ziet men niet op eenen zoo stijven onbeweeglijken stand, als bij vele andere legers verlangd wordt, doch ik kan niet zeggen, dat de meerdere vrijheid, die ik te dezen opzichte waarnam, voor het militaire oog onbehaaglijk is. Op den wachtpost gedraagt de fransche soldaat zich met ernst en waardigheid. Men ziet het aan hem, dat hij doordrongen is van het doel waarvoor hij op den post staat.

Onder de manschappen ziet men weinig oude soldaten (die zich voor zekere jaren of hun leven verbonden hebben), onder de korporaals en sergeants (die zich, met betrekking tot hun rang, door katoenen of goud-galon op de mouwen onderscheiden) ziet men echter velen met twee of drie chevrons (roode lissen op de mouwen) en met het *croix d'honneur*. Deze ridderorde is bovendien zeer algemeen in het leger. Volgens eene fransche ranglijst, die mij later onder de oogen kwam, hebben haar bijna alle generaals en staf-officieren van het leger, en wel het twee derde, zoo niet het vijf zesde gedeelte van alle kapiteins. Ook onder de luitenants zijn er vele, die er reeds mede zijn gedecoreerd geworden, toen zij nog onder-officiers waren. De orde wordt bij revuen en ook voor vijfen-twintigjarige trouwe dienstdienst aan officieren verleend; onder-officieren verkrijgen het kruis, bij een goed gedrag, dikwijls reeds na vijftien en twintigjarigen dienstdienst. (Op den 5den October 1859, werden door koning *Lodewyk Philips* aan de troepen die in het legerkamp van Fontainebleau waren verzameld geweest [10 bataillons infanterie, 18 eskadrons kavalierie, te zamen 10,000 man], eigenhandig 40 *croix d'honneur* uitgereikt). De officieren der infanterie genieten minder achting dan die der kavalierie, en beiden staan in dit opzigt weder achter bij de officieren der artillerie en van het geniekorps. Ik behoud mij voor, over de beide laatstgenoemde wapens, *armes spéciales*, gelijk zij in het leger met bijzondere achting, maar ook met afgunst genoemd worden, hieronder breedvoeriger te spreken; hier moet, met betrekking tot de infanterie-officieren, nog opgemerkt worden, dat zij over 't algemeen geen fijn beschaafd voorkomen hebben; hun uiterlijk is noch elegant, noch gesoigneerd; voor het front en in het gelid ontbreekt hun de vereischte plooi. Daar een derde gedeelte van hen uit de onder-officieren van het regiment, die het langst en best gediend hebben, zijn voortgekomen, zoo behoeft men zich niet te verwonderen, sous-lieutenants met grijze haren en het kruis van het legioen van eer te zien, welke intusschen ware steunpilaren van de kapiteins zijn.

De laatsten zijn of zeer jong (in geval zij door het geluk of bescherming spoedig tot dien rang opklommen), of zij hebben grijze haren met dikwijls 50 en meer dienstjaren. Deze laatsten hebben dan met de kapiteins-epauletten tevens het doelwit van hunne militaire loopbaan bereikt; de jongere kapiteins daarentegen blijft het uitzigt op hoogere rangen open.

Het zal hier de regte plaats zijn, om een uittreksel te geven uit de wet op de bevordering in het fransche leger voor alle wapenen. Krachtens dezelve wordt vereischt:

Om te worden:	Een dienstdienst van ten minste
Korporaal of brigadier.	6 Maanden als gewoon soldaat.
Onder-officier of soldaat.	6 " als korporaal.
Sous-lieutenant.	2 Jaren als kweekeling of onder-officier.
Luitenant.	2 Jaren als sous-lieutenant.
Kapitein.	2 " als luitenant.
Majoor (bataillons- en esk.-chef.)	4 " als kapitein.
Luitenant-kolonel.	5 " als majoor.
Kolonel.	2 " als luitenant-kolonel.

Gelijk hierboven reeds gezegd is, wordt een derde gedeelte van de in dit korps openstaande sous-lieutenantsplaatsen uit de onder-officieren van het korps, naar derzelve keus aangevuld; een derde gedeelte van de vacante plaatsen is bestemd voor de kweekelingen der krijgsscholen, en een derde gedeelte voor de jonge liden die in het regiment op hoop van bevordering in dienst treden. De luitenants en sous-lieutenants klimmen tot den naastvolgenden rang op, voor twee derde gedeelte naar het regt van ancienniteit, en voor een derde naar de keus of benoeming des konings. De kapiteins worden bevorderd voor de helft naar ancienniteit en voor de wederhelft naar de keuze van den koning; van den rang van majoor af en hooger op, heeft de koning het regt van bevordering in handen. Dit bijzonder stelsel van bevordering, ten gevolge waarvan het voorbijspringen van den ouderen door den jongeren menigvuldig plaats grijpt en plaats grijpen moet, heeft in het fransche leger zoo algemeen en diep wortel geschoten, dat de bevordering van den een', dengenen die vóór moest gaan niet treft noch verwondert, en dat allen, die niet onder de bevoorregten of de gelukkigen behooren, zich met veel meer bedaardheid des gemoeds schikken in 't geen waaraan niets te doen valt, dan zulks iemand bij ons mogelijk zoude zijn. Ik heb zelf oude luitenants gesproken, die het zeer billijk en natuurlijk vonden, dat zeer jonge officieren van den staf, na tweejarigen dienstdienst als sous-lieutenants, reeds luitenants, en na vierjarigen dienstdienst in dien rang, alreeds kapiteins werden; « want — zeiden zij — daardoor alleen wordt het mogelijk, dat wij jonge en kundige officiers aan onze spits hebben. » Het personeel van bovengenoemden staf (*corps d'état*

major) wordt op eene andere wijze aangevuld dan bij ons, en heeft ook een' uitgestrekteren werkkring.

Volgens de mededeelingen van twee officieren van den staf, de kapitein v. P..., adjudant van den divisie-generaal *Achard*, te Metz, en de luitenant d'A... (bij het regiment jagers te Thionville), waarmede wij kennis maakten, bestaan bij den generalen staf de volgende inrigtingen en heeft dezelve de volgende dienstbetrekkingen te vervullen:

De luitenants worden benoemd uit de kweekelingen van de school voor de toegepaste studiën van het korps, welke kweekelingen *sous-lieutenants* zijn. Derzelve getal bedraagt 80. Zij worden deels gekozen uit de bekwaamste *sous-lieutenants* bij de regimenten, deels uit de kweekelingen der polytechnische school en deels uit die van de krijgsschool (alle welke scholen te Parijs gevestigd zijn). De *sous-lieutenants* van de regimenten, die tot den generalen staf willen overgaan, moeten ten minste een jaar lang bij het regiment gediend hebben, ouder dan 25 jaren zijn, en zich aan een streng examen onderwerpen, waarin, behalve het wetenschappelijke van het krijgskundig vak, ook nog verlangd wordt eene nauwkeurige bekendheid met de reglementen van alle wapenen, kennis van de legerverzorging in alle diensttakken; met betrekking tot de vreemde talen, alleen de latijnsche en deitsche, de laatste voor zooveel noodig tot het overzetten en schrijven der taal. Ook luitenants en kapiteins kunnen naar de overplaatsing in het korps van den staf dingen; ook zij moeten zich echter dan eveneens aan een streng examen onderwerpen. Alvorens de luitenants voor de dienst van het korps worden gebruikt, moeten zij, met behoud echter van hunne uniform en voorregten, eenigen tijd bij de verschillende wapens dienen, en wel: twee jaren bij de infanterie, twee jaren bij de kavallerie, een jaar bij de artillerie en genie. Na hieraan voldaan te hebben, gaan zij naar het korps terug, worden spoedig daarna tot kapiteins bevorderd, vervolgens gewoonlijk nog een jaar voor den arbeid aan de groote kaart van Frankrijk gebezigd, en dan eindelijk tot de andere dienstverrigtingen gebruikt, namelijk als adjudanten bij de generaals der divisien, inspectien of brigaden, of als *bureauchefs* en adjuncten in de bureaux van den oorlogsminister, verder voor diplomatieke zendingen, en andere diensten van krijgs- en staatkundigen aard, enz. In Frankrijk bestaat diensvolgens geen onderscheid tusschen de betrekking van adjudant en officier van den generalen staf; beide betrekkingen zijn, voorzeker ten nutte van de dienst, met elkander vereenigd.

De generalen staf heeft de volgende uniform: donkerblauwe rok met kraag, opslagen en pandbezetsel van dezelfde kleur, donkerroode biezen, gele knopen (op de borst ééne rij), gouden epauletten met de verschillende rangonderscheidingen, gou-

den bandlissen op den regter schouder; goud borduursel in de vier hoeken van de breede en lange panden; roode broeken met eene breede donkerblauwe streep aan iedere zijde; een degen met sierlijk paarlenmoeren gevest en rijk versierde vergulde stootplaat en beugel, maar zonder *porte épée*; de hoed zonder pluimen en kordons, met gouden agraffe en de driekleurige kokarde; gele sporen. Voor den officiershoed heeft men den vorm naar dien van *Napoleon* genomen; men ziet den keizerlijken hoed weder, doch niet dwars, maar zóó op het hoofd gezet als wij de hoeden dragen.

Het korps van den generalen staf heeft in de laatste jaren zelden het getal van 50 kolonels, 50 luitenant-kolonels, 100 bataillons- en eskadrons-chefs (majoors), 100 kapiteins, 500 luitenants en 100 *sous-lieutenants* overtroffen. De staf-officieren van dit korps worden naast die der artillerie het beste in het leger bezoldigd; de kapiteins en luitenants trekken het tractement der kavallerie-officieren van gelijken rang. De laatstgenoemden krijgen ieder voor één paard, de eersten voor twee of drie paarden schadeloosstelling voor fouragie, gerekend tegen 1 franc daags voor ieder paard. De schadeloosstelling voor huur of woning, staat met die van de andere wapenen gelijk.

Bij het zamentrekken van een groot getal troepen voor het houden van legerkampen, of wanneer de troepen mobiel zijn, staat het den hooger bevelhebbers (van den rang van *maréchal-de-camp* af) vrij, *ordonnans-officieren* uit de regimenten te kiezen, die dan gemeenschappelijk met de officieren van den staf de dienst voor het front vervullen.

(Het vervolg en slot in n°. 12.)

SPECIALE COMMISSIEN.

(Ingezonden)

De *Spectateur Militaire* van Februarij dezès jaars, doorlezende, viel mijn oog op een Koninklijk besluit in Frankrijk genomen, waarvan doel en strekking mij zeer belangrijk voorkwamen, als behartigingswaardig in elk leger en meer bijzonder ook in het onze. — Met eenige aanmerkingen laat ik de inhoud van genoemd besluit hier kortelijk volgen:

« 17 Decembre. Ordonnance du Roi, qui prescrit la formation d'un comité consultatif distinct pour chacune des armes de l'infanterie et de la cavalerie. Ces comités examinent et discutent, chacun en ce qui concerne l'arme qu'il représente et d'après les renvois ordonnés par le ministre, toutes les questions qui intéressent la constitution, l'organisation, le service, la discipline, l'instruction, l'habillement, l'armement, le régime et l'administration intérieure des corps. Ils ont éga-

« lément dans leurs attributions l'examen et le résumé des rap-
 « ports des inspecteurs généraux sur ces diverses parties du
 « service, d'après les propositions faites par ces mêmes inspec-
 « teurs, du tableau d'avancement au choix, tant pour les gra-
 « des d'officier supérieur, dans l'infanterie, la cavalerie et la
 « gendarmerie, que pour celui de capitaine, dans cette der-
 « nière arme. » Ten gevolge van dit besluit, werden dan ook
 eenige dagen later tot leden dier comités benoemd: zeven luitenant-generaals van elk der beide wapens en een militaire intendant aan iedere commissie toegevoegd.

Wil een gouvernement nauwkeurig bekend en ingelicht worden met de wezenlijke behoeften in de verschillende takken van het staatsbestuur, dan is zekerlijk het rapport eener commissie uit der zaak kundige mannen zamengesteld, het beste middel om tot dit doel te geraken. In het burgerlijk beheer zien wij bij ons te lande dan ook telkens, wanneer de omstandigheden zulks vereischen, dien weg ingeslagen en commissiën zamengeropen, om wetten te herzien, wetten van algemeen nut te onderzoeken, en wat dies meer zij. Voor de militaire belangen is dit minder het geval, en daarin geldt veelal de opinie van één enkele, tot wet voor het geheel. Hoewel het tegenwoordige oogenblik zeer slecht gekozen mogt heeten, indien men beweren wilde dat onze belangen niet genoeg behartigd worden — thans nu de laatste maanden zoo vele blijken dragen van de toenemende belangstelling der Hooge Regering, in alles wat het militaire wezen betreft — zoo konden wij, bij het lezen van bovengenoemd besluit, ons niet onthouden, den wensch te uiten, dat ook bij ons leger iets dergelijks wierd ingevoerd. — Het zeer beperkte kader van ons leger, zou niet toelaten dusdanige *permanente* commissiën te benoemen; zooveel hoofd-officiers-plaatsen hebben wij toch niet meer beschikbaar, maar een ieder in de betrekking latende, waarin hij diende, konde men daarom toch de personen tot zulk eene commissie van onderzoek benoemen, en bij voorkomende gevallen, hun advies inwinnen, of bij zaken, waarin meer mondelinge explicatie noodig kon zijn, genoemde leden voor een *korten tyd* bij elkander doen komen. — De reiskosten voor deze verplaatsingen zouden weinig beduidend, en menig nuttig advies in het locale belang, om het zoo eens uit te drukken, van alle wapenen kunnen gegeven worden. Genoemde commissie zou niet alleen moeten *afwachten* tot haar iets ter beoordeeling van het ministerie werd toegezonden, maar wel bepaaldelijk tot regel hebben, om *au courant* te blijven met alles wat buiten 's lands bij andere mogendheden verbeterd wordt, hetzij in de zamenstelling, of het onderwijs, de kleeding, bewapening, enz., hun wapen betreffende, en voorstellen, gewijzigd naar onze eigene dringende behoeften, dienaangaande aan het ministerie in te dienen: zoodoende, meen ik, dat vele, thans te vergeefs

geuite wenschelijke verbeteringen, haren weg zouden vinden om naar behooren te worden onderzocht, dat vele in te voeren veranderingen meer in elk's belang en ook meer met den *algemeenen smaak* overeenkomstig zouden bevonden worden; — dat bijv. eene ingevoerde wijziging of verandering van uniform, niet dadelijk reeds de algemeene opinie tegen zich vinden zou, zoo als nu dikwerf plaats heeft. Alle die veranderingen toch, welke niet zonder *groot*e onkosten, vooral voor de officieren, gepaard gaan, worden dubbel onaangenaam, indien men genoodzaakt wordt die uitgaven te besteden aan voorwerpen die het in doelmatigheid noch sierlijkheid boven de oude winnen. — Volgens onze meening zou de smaak der jonge officieren, aan de ondervinding der oudere getoetst, hierin meer tot leiddraad moeten genomen worden, en dit de weg zou zijn om meer naar algemeen genoeg te handelen.

Aan het oordeel van zulk eene commissie zou het te beslissen geweest zijn, bij eene geheele reorganisatie van het leger, gelijk als die welke onlangs bij ons heeft plaats gehad, welke de meest wenschelijke indeeling bij de verschillende wapens ware — of bij de cavallerie bijv. de regimentaire indeeling van 5 eskadrons, namelijk 4 veld- en één reserve- of depôt-eskadron, niet te verkiezen ware geweest boven de thans aangenomene; of de nieuw opgerigte dragonder-regimenten, om aan hunne wezenlijke bestemming te beantwoorden, niet eene eigenaardige zamenstelling hadden moeten bekomen; — enfin, aan werk zou het die commissie niet ontbreken, want eerst en vóór alles zou zij zich dienen bezig te houden met de herziening van verschillende reglementen, en wel voornamelijk bij de cavallerie, met eene bewerking van het steeds *provisioneer*e reglement der exercitien en manoeuvres; hetzelfde is grootendeels gebaseerd op dat hetwelk in 1788 in Frankrijk werd zamengesteld; het elementaire onderrigt is daarin het minst voldoende, en wij zagen dan ook dit gedeelte verholpen door het op last van Z. K. H. Prins *Frederik* vertaalde Pruisische onderrigt, dat onder de benaming van *Nieuwe Rykunst*, als voorschrift aan de korpsen gegeven werd. Hiermede werd gedeeltelijk in de bestaande behoefte voorzien, en de beste vruchten mogt men reeds van dit onderwijs bij de regimenten opmerken; maar de bij die lessen ook opgenomen pelotons-school, welke onder die benaming niet in ons Provisioneer Reglement gevonden wordt, en waarvan de regelen niet geheel overeenkomstig zijn met hetgeen daaromtrent in de eerste artikelen van de *bestaande* eskadrons-school geleerd wordt, geven nog veelal tot verwarring aanleiding, bij instructeur en geïnstrueerden beiden; omdat het eerste voorschrift aangenomen en het bestaande nog niet afgeschaft is, en men eigenlijk niet weet waaraan zich te houden. De personele opinie van ieder chef beslist in deze. — Mag in de grondwet van ons land geen letter veranderd wor-

den, zonder dat eene Tweede Kamer in *dubbelen* getale moet bijeenkomen om daarin te beslissen, mij dunkt, dat in onze fundamentele wet, ten minste wel eene commissie, en niet de opinie van één persoon, omtrent daarin noodig geworden veranderingen, uitspraak mogt doen.

De zoo noodige éénheid blijft door dit onzekere in de voorschriften, ook bij het geheel der kavallerie ontbreken; dat spoedig daaraan een einde kome, is dringend noodzakelijk, en dat een flink werkzaam hoofd nieuwe kracht en éénheid van handelen in al de verschillende regimenten darstelle, is de wensch van een ieder, in welken graad ook dienende, die het wel meent met het wezenlijk belang van de dienst.

's Hage den 8. Mei 1841.

EEN BESTENDIG LEZER.

EENE ONTVLUGTING.

EPISODE UIT DEN VELDTOGT VAN 1813.

In het 3de deel der *Bydragen tot de Krygsgeschiedenis van Napoleon*, door den kapitein van *Löben Sels*, is op bladz. 235, eene noot gesteld, wegens de ontvlugting uit krijgsgevangenschap van den luit.-kolonel-ingenieur *Gey van Pittius*, in 1815 dienende als kapitein der genie bij het 4de fransche legerkorps. Het daar vermelde heeft aanleiding gegeven tot een dwalend vermoeden nopens den aard der ontvlugting, en de wijze hoe zich die heeft toegedragen. De heer van *Löben Sels* is deswege in geene bijzonderheden kunnen treden, omdat de vorm van zijn werk dit niet toeliet, en daar wij nu toevallig met het bovenbedoeld dwalend vermoeden, waartoe de genoemde verdienstelijke schrijver zeer onschuldig aanleiding had gegeven, bekend werden, zoo noodigden wij den heer luitenant-kolonel *Gey* uit, ons in de gelegenheid te stellen, het feit zelf toe te lichten. Hier toch geldt het de uiteenzetting van eene zaak, in een classiek geschiedkundig werk vermeld, en waaraan de reputatie van een braaf hoofd-officier vermaagschapt is.

Uit het bovenbedoeld dagboek, ons bereidwillig ter hand gesteld, nemen wij, om doel en strekking, het volgende over:

De toenmalige kapitien der genie *Gey van Pittius*, op den 28sten April 1815, uit Rudolstadt vóór het 4de korps (hetwelk in opmarsch was) op verkenning gezonden, viel op den linker oever der rivier de Sale, in handen der kavallerie van het korps van *Blucher*, werd bij die gelegenheid, genoegzaam van alles beroofd, en half wadende en zwemmende, naar de overzijde dier rivier gevoerd, en op het stadje Gera gerigt.

Den 29sten werd hij verder naar Altenburg getransporteerd, alwaar toenmaals het hoofdkwartier van bovengenoemden Pruisischen generaal was, en den 30sten naar Waldheim. In eenen beklagenswaardigen toestand bereikte hij deze plaats, waar hij het geluk had het medelijden op te wekken van een Saksisch invalide-kapitein, die hem een hemd en een Thaler schonk; desniettemin kwam hij in eenen armoedigen staat, op den 1sten Mei te Dresden aan; alwaar hij in het hôtel *de Stad Leipzig*, in de Neustadt, in dezelfde zaal gelogeerd werd, waar zich reeds een twintigtal krijgsgevangen officieren, zoo Franschen, als Polen en Italianen bevonden. — Onder deze even ongelukkige krijgsmakkers, trof hij den kapitein *Caillieu* aan, aide-de-camp van den generaal en chef *Bertrand*, van het 4de korps, welke eenige dagen vroeger in 's vijands handen was gevallen.

Zij werden hier streng bewaakt, en den 5den Mei, allen (ten gevolge van den veldslag bij Lützen) naar Breslau vervoerd, in welke stad zij den 10den Mei aankwamen. Bij hunne aankomst te Liegnitz, werden zij door een volks-oploop mishandeld, veroorzaakt, doordien zich onder dat transport een Fransch geestelijke bevond, welke door de Pruisen te Jena (zijne woonplaats) was opgeligt, als zijnde verdacht van den Franschen keizer in 1806, bij den veldslag in de nabijheid dier stad, tot gids of spion te hebben verstrekt.

Te Breslau werden zij voor den verdienstelijken grijzen generaal *Kalkreuth* (den braven verdediger van Dantzig) gebragt, welke hen, na hen het eere-woord te hebben afgevraagd, militaire huisvesting bij de inwoners, in deze opene en nagevoeg onbezette stad deed geworden, zonder dat een hunner daarvan eenig misbruik maakte. Ten gevolge nogtans van hoogere bevelen, werd een gedeelte dier officieren, den 12den Mei, naar Rusland vervoerd, en de overige, ten getale van tien, waaronder de kapitein *Gey* en zijn vriend *Caillieu*, naar de vesting Neisse, in Silezien getransporteerd, alwaar zij den 14den aangekomen zijnde, in de onderaardsche kasematten des reduits van het fort Preus (eene zeshoekig bemuurde sterreschans, op eene hoogte ten zuiden buiten de stad gelegen) werden gehuisvest, hebbende de binnenruimte van dat gebouw tot wandelplaats.

Daar zij echter middel vonden, om den generaal *Kalkreuth*, gouverneur van Silezien, te doen verzoeken, hen de stad tot gevangenis te geven, werd zulks weinige dagen daarna toegestaan.

Na een verblijf van 16 dagen in de stad, werden zij, zonder daartoe van hunne zijde aanleiding te geven, weder in de citadel Preus opgesloten; welk verblijf alstoen, door het vermeerdert aantal krijgsgevangen officieren en soldaten, onaangamer dan vroeger en tevens zeer ongezond was.

Ten gevolge van den, door de geallieerden verloren veldslag van Bautzen, werd den krijgsgewonden officieren, den 25sten Julij aangekondigd, dat zij aan den Russischen generaal *Sacken* zouden worden overgeleverd, ten einde naar Rusland te worden vervoerd.

Deze tijding veroorzaakte onder diegenen, welke schaars van kleding en schoeisel en zonder eenigen pecunielen bijstand waren, de grootste verslagenheid; te meer daar het bekend was, dat het geleiden der gewonden, veelal door de ongeregelde Russische kavallerie, als: Kozakken en Baskiers geschiedde, waardoor een groot aantal derzelve, vooral in het door den oorlog verwoeste gedeelte van Polen en Rusland, omkwam.

De kapitein *Gey* nam alstoen, voor zijn *zelfsbehoud*, het vast besluit, om, zoodra zij vervoerd zouden worden, op de eene of andere wijze te ontvlugten, en zoo mogelijk het Oostenrijksch grondgebied te bereiken. Eenige inlichtingen welke hij in het fort bekwam, deden hem de mogelijkheid kennen, om eene ontvlugting uit de gevangenis zelve te beproeven; zijn voornemen deelde hij alsnu aan zijnen vriend *Caillieu* mede, die met zeer veel gretigheid den voorslag aannam om met hem te ontvlugten. Maar aangezien men eene zoodanige onderneming niet zonder geld zoude kunnen bewerkstelligen, en zij van alles ontroofd waren, zoo werd een Fransch kapitein der voltigeurs en een zekere 1ste luitenant van het 8ste regiment ligte infanterie, *Sirban* genaamd (welke beide het geluk hadden gehad, hun geld, ten bedrage van eenige honderd francs, te behouden), in het geheim opgenomen. Deze twee officieren sloten zich met vreugde aan hunne beide moedige lotgenooten aan. Men ontveinsde zich echter geenszins dat de uitvoering van het plan der ontvlugting, hoogst gevaarlijk was. Dat men zich aan eene reeks van gevaren zou gaan blootstellen, was natuurlijk vooruit te zien; want, behalve de moeijelijkheid om uit het fort te geraken, moest men twee riviertjes over- en verscheidene dorpen doortrekken om de Oostenrijksche stad Weidenau (slechts drie uren van Neisse verwijderd, doch met een scherpe punt in het Pruissische gebied inschietende) te bereiken, en zulks, terwijl de geheele omtrek met kantonnerende Pruissische troepen, sterk bezet was.

Hun eerste denkbeeld was, om door eene der schoorsteenen uit de kasematten, tot op den wal, boven dezelve, te geraken, en van daar de verdere ontvlugting te beproeven, doch weldra zagen zij de onmogelijkheid in om langs dien weg te ontkomen.

Door eene (voor hunne middelen zeer aanzienlijke) geldelijke opoffering, gelukte het den kapitein *Gey* intusschen, eene schets van het fort en omstreken, benevens een compas, een sterk koord, waslicht, vuurslag en vier tafelmessen te verkrijgen.

Door navorschingen, bij het bezoeken der krijgsgewonden soldaten, had hij ook ontdekt, dat een smalle gang (waarin de gemakken waren), in eene poterne van het reduit, en vervolgens op den hoofdwal van het fort uitkwam, en dat in die poterne ook eenig gereedschap, tot de in staat van verdedigingstelling van hetzelfde (waarmede men toen druk bezig was) benoodigd, was geborgen, en dat zich daaronder een *ladder* van 4 à 5 ellen, en *handspeken* bevonden. Tevens had hij bij die gelegenheid opgemerkt, dat de buiten-deuren dier poterne, aan de binnenzijde, in hunnen gesloten toestand konden uitgeligt worden, als zijnde de speelruimte boven die deuren en den aanslag, grooter dan de hoogte der duimen.

Daar echter de binnen-poterne-deuren (dat is: die aan de zijde der binnenplaats) bij dag openbleven, als dienende tot ingang naar de kasemat waar de krijgsgewonden soldaten waren gelegerd, zoo moest het vertrek dier soldaten afgewacht worden, op hoop dat die binnendeuren alsdan zouden worden gesloten, en zij alzoo ongemerkt de voorgenomen uitligting met de bewuste handspeken konden bewerkstelligen.

De uitvoering van het ontwerp werd alzoo hierop gegrond, en tot op den dag dat de krijgsgewonden soldaten het fort zouden verlaten, verschoven.

Den 30sten Junij deed zich daartoe de gelegenheid op, daar het laatste transport gewonden dien dag was vervoerd. Gedurende dat nu de tamboer der bezetting, boven het reduit, de *taptoe* sloeg, begaf zich *Caillieu* met de voltigeur-kapitein in de poterne, en ligte de voormelde buitendeur, zonder geraas te veroorzaken, uit, waarop zij hunne kameraden, door het afgesproken teken, in de cantine, waar zij zich om geen achterdocht te verwekken hadden begeven, deden kennen, dat zij geslaagd waren. — Zij begaven zich alzoo één voor één, ongemerkt in de poterne en bereikten (daar het intusschen donker was geworden) den hoofdwal en de fraisering boven deszelfs bekleedings-muur, van waar zij het koord met de ladder lieten afzakken. Aangezien deze echter te kort bevonden werd, zoo moesten zij dezelve met het koord aan de fraisering vastbinden, doch zoodanig dat zij hetzelfde, beneden gekomen zijnde, weder los konden trekken, om deze voorwerpen tot verder gebruik mede te voeren. Nadat dit alles zeer behendig en in stilte was geschied, klommen zij, één voor één, om de punten dier fraisering heen, moesten zich alstoen langs het dunne koord tot aan den ladder laten afglijden, en bereikten verder langs deze, zonder ongeluk, de gracht. De ladder diende hen daarna om over de enveloppe te klimmen, terwijl in de buitenste contr'escarp een trap bestond, welke hen in den bedekten weg en verder over het glacis op het bouwland en buiten het fort bragt. Op eenigen afstand hielden zij, in het hooge koren gedoken, *halt*, ont-

staken licht, en namen met behulp van het compas, de rigting op Weidenau, waartoe hen de sterren, het dichtst aan den horizont, tot baken dienden; gaande zij zooveel mogelijk in eene regtlijnige rigting, over sloten, hagen en landen, op Weidenau af.

Na een uur lang op deze wijze voortgeworsteld te zijn, naderden zij het dorp Glumpinglau, en dit omtrekkende, kwamen zij aan de rivier de Neiss, zonder nogtans de brug, welke men hun had opgegeven daar omstreeks te bestaan, te ontdekken. Daar deze rivier ter dier plaatse niet breed, doch snelstroomende is, overlegden zij aanvankelijk, op wat wijze *Sirban* (die niet zwemmen kon) zoude kunnen worden overgebracht, toen zich eensklaps de hoorns der landweer in de verte en voorts van meer nabij deden hooren, hetwelk hen zoodanigen schrik aanjoeg, dat de drie zwemmers zich dadelijk in den stroom wierpen en gelukkig den anderen oever bereikten, terwijl zij *Sirban* voorstelden, hem met de koord over te trekken. Deze bleef eenige oogenblikken besluiteloos, en naar eene andere redding omziende, ontdekte hij gelukkig op eenigen afstand, de bedoelde brug, waarvan hij partij trok om zich bij zijne makkers te vervoegen. Zij vervolgden daarop al loopende den weg, welke door eene boschachtige streek liep. Weldra hoorden zij stemmen in hunne nabijheid, zoodat zij zich met overhaasting in een naburig kreupelbosch moesten verschuilen; weinige oogenblikken later trok hen een piket kavallerie voorbij.

Het geluid der hoorns, en de marsch van het bedoelde piket, waren alsnu geen raadsel meer voor hen: hunne vlugt was ontdekt, en vrij waarschijnlijk was men hen reeds op het spoor. Nu was het hun niet doenlijk, om bij het reeds aanbreekende morgenlicht verder te gaan, en zagen zij zich alzoo genoodzaakt, den geheelen dag in voortdurenden angst (drie hunner doornat en zonder drinken om den koortsachtigen dorst te lesschen), den eerstvolgenden nacht af te wachten. De lang verbeide duisternis viel, zonder dat zij ontdekt waren geworden. Hunne eerste zorg was nu om water te zoeken, voorts willigen-stokken te snijden en op dezelve hunne messen te bevestigen, ten einde daarvan, des noodig, met meer vrucht gebruik te kunnen maken, en vervolgden zij toen in dezelfde rigting hunnen weg. De nacht was niet zoo donker als den vorigen, waardoor zij vele voorwerpen verkeerdelijk voor Pruisische schildwachten hielden.

Ten één uur na middernacht bereikten zij Bichofswalde, nabij de grenzen, welk dorp zij om wilden trekken, doch vonden zich door enen diepen bergstroom verplicht den weg door het dorp zelf te volgen, ofschoon zij daarin een' smidswinkel nog in volle werking ontwaarden, waarvan het vuur de straat verlichtte. Na onder langs dat huis te zijn gekropen, bereikten

zij de brug, en nabij dezelve, zoo hen voorkwam, een schildwacht. Met hunne opgeheven wapens, trokken zij die brug over, terwijl de bewuste persoon de vlugt nam; zoo hard mogelijk loopende, bereikten zij de bergen, buiten het dorp, en ofschoon niet twijfelende of zij bevonden zich reeds op Oostenrijksch grondgebied, bleven zij niettemin hunnen togt voortzetten, tot dat zij den hoogsten bergrug bereikt hadden. Hier eenige oogenblikken uitrustende, wachtten zij in eene rotsholte den dag af. Weldra bescheen de zon het benedenliggend Pruisisch-Silezien, en maakten zij, even als kleine kinderen, eene lange neus aan Neisse en hunne gevangenis!

Zij begaven zich weldra op weg en ontmoetten eene vrouw welke hen naar Gorsdorf geleidde. Na eenige verkwikking genomen te hebben, zagen zij zich verplicht eene kar te huren, daar hunne, door geen schoeisel beschermde voeten, gekwetst waren, om, onder geleide van een' grensjager, verder naar Weidenau te worden gebracht. De kreitz-kommandant dezer plaats gaf hen passen tot Troppau, en zulks niettegenstaande een Pruisisch gendarme-officier, reeds aldaar hunne uitlevering was komen verzoeken.

Na den nacht te Jägerndorff doorgebracht te hebben, kwamen zij den 27sten Julij te Troppau, alwaar het hoofdkwartier eener Oostenrijksche divisie, met vele andere troepen was gevestigd, hielden zich hier slechts weinige oogenblikken op, en vervolgden hunnen weg met nieuwe passen tot Olmutz, voorts tot Praag, nacht en dag doorrijdende, uithoofde zij steeds vreesden, dat men hen — aangezien de vijandelijke geneigdheid van Oostenrijk jegens Frankrijk — zoude gevangen houden, of aan de Pruisen uitleveren.

Te Praag echter waren hunne geldmiddelen uitgeput; zelfs hadden *Sirban* en de voltigeur hunne horlogien, enz., onder weg moeten verkoopen; en aangezien de Fransche gezant *Narbonne* zich daar nog niet bevond, was hunne verlegenheid niet gering, toen de postillon hen aan het *Hotel de la Poste* (een der eerste logementen) afzette. Zij namen evenwel, op hoop van wel resources te zullen vinden, een goed soupé, enz. Den volgenden morgen begaf de kapitein *Gey* zich met *Caillieu* naar den bankier *Bellabène*, die de grootmoedigheid had een wissel van 500 francs, op den oom van laatstgemelden, fransch generaal en gouverneur van Dresden, getrokken, aan te nemen, zoodat zij zich dadelijk met een rijtuig over Töplitz, tot de hoofdstad van Saxon lieten brengen, alwaar zij den 10den Julij aankwamen. — Het verhaal hunner ontvlugting wekte alhier de grootste belangstelling op, zoodat de kapitein *Gey* de eer te beurt viel, gedurende de veertien dagen van zijn oponthoud aldaar, genoegzaam dagelijks bij den divisie-generaal der genie *Rogniat*, ter tafel genoodigd te worden, hetwelk nogtans afgewisseld werd, door eenige vro-

lijke maaltijden met zijne landgenooten *De Lasarraz* en *Cramer*.

Na, door middel eener gratificatie van 1000 francs, weder in de kleederen gestoken te zijn, ontving de kapitein *Gey* last het hoofdkwartier van het 4de korps te Sprottau (in Pruisen) gevestigd, te rejoigneren, en vond ook hier bij zijne chefs en kameraden een allergulst onthaal, zoo mede twee zijner paarden en zijne bagage terug.

Eenigen tijd daarna zond hem *Cailieu*, op eenen morgen het *Journal de l'Empire*, waarin een kort verslag dezer ont-snapping werd opgedischt en dezelve bij die van de pontons van Cadix vergeleken.

Wij hebben bij de mededeeling van dezen avontuurlijken togt, getrouw het bedoelde dagboek en de andere bescheiden veelal woordelijk gevolgd, en zullen alsnu niet noodig hebben, hierbij te doen opmerken, dat onze vlugtelingen zich geenszins hebben schuldig gemaakt aan woordverbreking. Gemakkelijk zou het den Hollandschen kapitein *Gey* gevallen zijn, om al de gevaren eener ontvlugting te ontduiken, als hij aan het bij hem, bij herhaling gedaan aanzoek, om bij de verbondenen in dienst te treden, had willen gehoor geven, en wij begrijpen zeer goed zijn verlangen, om allen twijfel deswege te zien opgelost.

V. R.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Bydrage tot de krygsgeschiedenis van Napoleon Bonaparte, door E. VAN LÖBEN SELS, Ridder der M. W. O. 4de klasse, Kapitein by het Regiment Rydende Artillerie, Ordonnans-officier van Z. K. H. den Veldmaarschalk Prins der Nederlanden, Generaal en Grootmeester der Artillerie. Derde Deel. Veldtogten van 1812 in Rusland en van 1815 in Duitschland. Met 11 Plans. Te 's Gravenhage by de Erven DOORMAN, 1840, in 8°, 650 bladz.

De ontvangst des derden deels van het hierboven aangekondigde werk, was ons te aangener, aangezien het in een' tijd geschiedde, waarin, vermoedelijkerwijze, de lessen eener duurgewoone ondervinding, voor de ophanden nieuwe zamenstelling onzer krijgsmagt, meer bijzonder zouden geraadpleegd worden. Het tijdperk toch, dat de schrijver, in dit deel, voor zijne lezers ontvouwt, was, in het bovenbedoelde opzigt, hoogst-

belangrijk. De bestaande stelsels van aanvulling en der legerorganisatiën, in het, in staatskrachten zoo rijke, maar door den veldtogt van 1812, sterk aangetaste Fransche keizerrijk, hadden den toets der nijpende noodzakelijkheid door te staan. Het ontzenuwde Pruisen moest beproeven, in hoeverre de kernachtige krijgsgesest van deszelfs schranderen *Scharnhorst*, in de stilte van het studeervertrek, al of niet gefaald had. Oostenrijk moest toonen, dat het partij had weten te trekken van de lessen, welke de fransche keizer zoo ongevraagd en uit liefde voor zijne eigene grootheid, gegeven had; — in één woord, geheel Duitschland zag zich geroepen om aan deszelfs bestaande, gewijzigde, of geheel nieuw vastgestelde krijgswijzingen, de vuur- en waterproef te doen ondergaan. Tegenover die allen stond *Napoleon*, in eene oogenblikkelijke verlegenheid, zonder leger, zonder materieel en zonder krijgsvoorraad; maar met een krijgswijzing, dat hem, tot op weinige schreden na, aan den troon der wereldheerschappij gevoerd had, en dat nu vooral deszelfs waarde zou moeten doen kennen.

Dit alles had de schrijver te schetsen, te beschrijven en te ontwikkelen, nadat hij zijne lezers gebragt had te midden van die kolossale krijgsmagt, welke de velden van het westelijk Rusland had overstroemd, en nadat hij hunne aandacht zoude afgeleid had van dat verzadigde kerkhof van het schoonste en krachtigste leger van den nieuwen tijd. Oordeelende naar de wijze, hoe hij dat alles in zijne beide vorige deelen behandeld had, voorspelden wij ons de ontginning van nog rijker bronnen van leering, en eene voordragt van nog sprekender lessen der ervaring. Geen tijdperk bood betere gelegenheid dan het onderhavige aan, om het eigen oordeel over alles, wat tot de leger-organisatie betrekking heeft, te doen rijpen, door de beschouwing der bloedige resultaten eener worsteling tusschen zucht naar onafhankelijkheid en het krachtig streven naar overheersching. Het zaakkundige, krijgswijzige oordeel van den zedigen en naauwgezette schrijver, zal de aandachtige lezer der beide vorige deelen reeds naar waarde geschat hebben, zoodat wij niet de eenigen zullen geweest zijn, welke dit deel, nu vooral bijzonderlijk, een hartelijk welkom in de boeken-wereld toegeroepen hebben.

Allereerst vinden wij den veldtogt van 1812 in Rusland behandeld, 't welk den schrijver veel werk en menig onaangenaam uur moet verschaft hebben. Verplicht om den vorm zijner bijdragen getrouw te blijven, moest hij naar daadzaken en cijfers zoeken; de marschen en operatiën met den passer afmeten, en uit de vergelijking van tijd en ruimte, de al of niet gegrondheid van de opgaven der geschiedschrijvers van dezen veldtogt, begrootenderwijze, opsporen. Wanneer nu een dusdanige arbeid voor elken veldtogt moeijelijk is, dan was hij

het voorwaar te meer voor eenen krijgstogt als die welken hij moest schetsen, en die in het algemeen, meer romantisch geschilderd, dan krijgsgeschiedkundig geanalyseerd is. Daarenboven moest hij zich telkens voorstellen, dat hij, om des vormswille, met den overprikkelden smaak van het grootste getal zijner lezers zou te worstelen hebben. *Ph. de Segur, Rel-stabb* en anderen van dien stempel na te volgen, kon hij niet, en deze toch waren, als het ware, verslonden. Opwekkend kon het derhalve niet wezen, om de zekerheid, van vele aandachtige lezers te vinden, op te offeren aan zijne zucht, om licht, waarheid en leering te verspreiden, en een klein getal geduldige navorschers te boeijen. Intusschen gelooven wij den schrijver voor deze opoffering, in naam van dit kleine getal, te moeten bedanken; overtuigd, als wij zijn, dat zijn arbeid daarom niet minder hooggeschat, en voorzeker door den eigenlijken geschiedvorschcr op des te hooger prijs gesteld zal worden.

De inleiding tot dezen veldtogt draagt nog meer dan de vorige, bijna op elke bladzijde, de overtuigenste bewijzen van het oordeelkundig navorschingstalent des schrijvers. Eerst bemoeid, om den lezer op het staatkundig standpunt der aanleidende oorzaken tot den oorlog, en der staatkundige verhouding van de andere mogendheden tot den magtigen ontwerper dezer reusachtige onderneming, te brengen, ontrolt hij voor hen een volledig tafereel der beide krijgvoerende legers. Van alle de deswege bestaande authentieke bronnen, van mondelinge en schriftelijke ophelderingen en bescheiden, is hier weder partij getrokken, om den lezer, zelfs met de kleinste raderen dier groote werktuigen bekend te maken. Eenige bescheiden nopens het aandeel der Hollandsche troepen bij deze legerindeeling, die wij elders vergeefs zochten, vinden wij hier ingevlochten, dank zij de bereidwilligheid van den kolonel der artillerie, *Gey van Pittius*, en van eenige andere Hollandsche officieren, die hunne aantekeningen ter beschikking van den schrijver gesteld hebben. De zedelijke hefboomen die hier van weerszijden in beweging gebragt werden, zijn weder met die bondigheid geteekend, als wij reeds in de vorige deelen gelegenheid hadden te doen opmerken. Hij nu die in de geheimen dier onbegrijpelijke beweegkracht van het hétérogene groote fransche werktuig, door den ijzeren wil van een eenigen man voortgebragt, eenigzins dieper wil doordringen, neme derhalve deze inleiding in de hand, en volge den schrijver in zijne moeilijke en werkzame navorschingen ter opsporing der geschiedkundige zekerheid, en voorzeker zullen zij dan met ons toestemmen, dat de heer *van Löben Sels* eene rijke bron van leering voor hen geopend heeft; eene bron die hem, als krijgsgeschiedschrijver, eene eerste plaats zal doen innemen.

Tot slot dezer keurige inleiding, komt eene beschouwing

van het oorlogstooneel, de stelling der beide vijandelijke legers, en de wederzijdsche ontwerpen; eene beschouwing die met veel tact uit verschillende bronnen is opgemaakt.

De *eerste afdeeling* behandelt de opening van den veldtogt tot en met de gevechten bij Polotsk, na de vermeestering van Smolensko. In een zeer kort bestek, heeft de schrijver hier de verschillende denkbeelden van de beste auteurs, over den later zoo hoog geroemden terugtogt van het Russische leger, om zijn hoofddoel: *krygskundige leering*, gegroeped. Alles wat buiten dien kring viel, vinden wij vermeden; doch overigens al de bronnen aangewezen, voor hen die zich eene genoegzame hoeveelheid geduld toekennen, om zich in een labyrinth van tegenstrijdigheden te verdiepen.

De *tweede afdeeling* schildert het groote drama van de bloedige worsteling te Borodino af, en de zelfbegrafenis van dat groote leger, — de bloem der natien van de westelijke en zuidelijke staten des vasten lands van Europa! De slag van Borodino neemt daarin eene groote ruimte, omdat er de meeste leering uit te putten was, omdat de schrijver daár het krijgsgenie van zijnen held, en de strekking der nog altijd eigenaardige krijgvoering van het Russische leger, met levendige kleuren konde schetsen. De slag van Borodino is dan ook uit het krijgskundige oogpunt beschouwd, meesterlijk behandeld.

In de beschouwing van dien merkwaardigen terugtogt, zoo romantisch afschuwelijk door velen beschreven, blijft de schrijver aan zijn plan getrouw, om alleen de hoofdgebeurtenissen en de hoofdpersonen te laten optreden. Voornamelijk heeft hij getracht *Napoleon* en *Kutusoff* op den voorgrond van zijn krijgstaferel te brengen, met hunne strijdmiddelen en plannen, terwijl oorzaken en omstandigheden ten grondslag van zijne wijsgeerige beschouwingen verstrekken.

«Deze oorlog» — zegt de schrijver — «zal steeds krijgskundig leerrijk blijven, door de daarin van beide zijden begane mislagen. Wij hebben die grootendeels aangeduid, ter plaatse waar zulks behoorde, en eene aaneengeschakelde herhaling derzelve achten wij overbodig. Even als alle zaken, heeft ook de oorlog zijne grenzen. Worden die eenmaal overschreden, dan ontstaat de wisselvalligheid van het goed geluk. Door de dapperheid en volharding der legers mogen dan al eens in het voorbijgaan lauweren worden geplukt, zij kunnen als toegift worden beschouwd, en strekken niet zelden om de heillooze verblindheid te doen voortduren. Dat dit het algemeene kenmerk was van den veldtogt, dien wij in hoofdtrekken hebben geschetst, schijnt bewezen. Dat, wat met een leger, dus met menschelijke krachten, in een gegeven tijdsbestek en op een bepaald terrein kan worden uitgevoerd, werd hier overschreden, en dit moest gevolgen hebben, waaronder de menschheid nog bloedt.»

Dusdanig eindigt de heer V. L. S. zijnen verdienstelijken arbeid, dien wij, uit hoofde onzer beperkte ruimte, niet breeder hebben kunnen ontvouwen. Vergeleken bij dien van eenen *Segur*, *Reilstab* en anderen, mist hij den gloed eener phantastische verbeelding, zoo geschikt om de menigte weg te slepen en de aandacht der lezers van alle klassen te boeien; maar des te rijker is die arbeid gestoffeerd, voor hen die met een hooger doel de geschiedrollen van den krijg openvouwen en naar wijsgeerige krijgsbeschouwing zoeken. Wat ons betreft, wij vermenen met grond te kunnen verklaren, dat de schrijver zijne moeilijke taak uitnemend goed volbragt heeft.

Bij de *inleiding* tot den veldtogt van 1815 in Duitschland, vinden wij de bronnen van leering, in den aanhef van dit verslag bedoeld, meer bijzonder aangewezen. — Wij willen voor een oogenblik den schrijver laten spreken, om onze bewering helderder te voorschijn te brengen:

« (Bladz. 259.) Zagen wij tot nog toe den veldheer, wiens krijgsbedrijven wij trachten te schetsen, na elken gevoerden oorlog zegerijk en als met roem overladen, in zijne staten teruggekeerd, de zoo rampspoedig geëindigde veldtogt van 1812, had geenszins eene dergelijke uitkomst. Wat moest er wel van de droombeelden geworden zijn, welke *Napoleon* bij het begin van dien oorlog had gekoesterd, toen hij na eene volslagene vernieling zijner krijgsmagt, het barre noorden verliet, en ter naauwernood het eigen leven kon redden? De gedachte dat Rusland voor zijnen wil gebukt, en de heerschappij van Frankrijk zich ook over dat rijk uitgebreid zoude hebben, was niet alleen in rook verdwenen, maar daarbij waren den keizer de hechtste steunen van zijn gezag ontvallen. Wat beteekenden toch de ellendige overblijfselen van het groote leger, hetwelk in kommervollen toestand, door den veldheer bij Wilna was verlaten? Zouden die in staat zijn, om den weldra van alle zijden losbrekende stroom te wederstaan? En toch, was dit voor het oogenblik alles, wat den anders zoo gelukkigen veldheer op het oorlogstooneel overbleef.»

Na de moeilijke positie des franschen keizers, ten opzichte van de geheime vijandelijke gezindheden zijner gedwongene bondgenooten, bondig ontwikkeld te hebben, zegt de heer V. L. S. op bladz. 240 verder:

« In deze omstandigheden komt de zoo onwrikbare geestkracht van *Napoleon* heerlijk aan het licht. Daar waar elk ander hoofd zoude hebben gebukt, daar heft de keizer het fier omhoog. Hij ontveinst zich geenszins de grootheid der verliezen, verheelt die ook niet voor zijne volken; doch ook bij hem staat de overtuiging vast, dat hij, die eenen eerlijken vrede wil erlangen, gereed moet zijn tot den oorlog, en dat zijne stem eerst dan van invloed zal zijn, wanneer die ondersteund kan worden door de kracht der wapenen.»

« Met den vasten wil, aan *Napoleon* zoo eigen, werd dan ook al dadelijk aan het herscheppen eener nieuwe krijgsmagt gewerkt. Het administrative raderwerk, dat door den keizer zoo krachtig was daargesteld, ontving eene nieuwe *impulsie*. Alle groote takken van openbaar bestuur verdubbelden in hunnen ijver; zij waren bekend met den wil des meesters; hij wist wat kon gedaan en over welke hulpbronnen nog kon beschikt worden. Wie zoude hier achterblijven, waar de arendsblik des mans, voor wien geene kleinigheden bestonden, tot alles doordrong.»

« Reeds voor de opening van den veldtogt van 1812 had de keizer, zoo als wij vroeger vermeld hebben, een gedeelte der nationale garde van Frankrijk beschikbaar gesteld voor de binnenlandsche dienst. Deze cohorten werden thans voor de velddienst bestemd en zouden weldra naar Duitschland rukken. De manschappen der conscriptie van 1815, welke men reeds in 1812 had bijeengetrokken en die nog bezig waren zich te verzamelen, zouden gelijke rigting nemen. Bij dat alles moesten gevoegd worden de kaders van 131 bataillons die in reserve stonden; de manschappen van deze bataillons bleven daar te lande, en werden in de overige korpsen overgebracht.»

De krijginstellingen die Frankrijk in het tijdvak van deszelfs grootheid had daargesteld, moesten wel op eenen hechten grondslag rusten, om regt te blijven staan bij den schok die ze ontvingen. In al de takken van krijgsbeheer, moesten het raderwerk en de schijven niet ond en versleten wezen, om die ontzettende werkdadigheid, die ingeroepen werd, te kunnen verduren. In weinige maanden moest een geheel nieuw leger van de eerste elementen af worden daargesteld; en, tot groote verbazing van allen, die aan de mogelijkheid gewaanhoopt hadden, stond dat leger, als door eenen toverslag, gevechtvaardig. Hoogstbelangrijk en leerrijk tevens is het, den schrijver te volgen, in de ontwikkeling van den draad der daadzaken, welke tot die ongehoorde schepping van strijdkrachten betrekking hadden. Niet minder gewichtig is zijne teekening van het zedelijk gedeelte van het fransche krijgsligchaam.

De schrijver treedt vervolgens in dezelfde beschouwingen over Pruisens gewapende weërbaarheid, en de nieuwere grondslagen waarop zij thans zouden rusten. Aan leerrijke wenken ontbreekt het hier evenmin. De oorzaken der ongelukken, vroeger aan Pruisen overkomen, waren bekend, doch wat meer zegt: men had ze als wenken en op te volgen lessen beschouwd. « De zoo gebrekkige, geestuitdoovende en te streng volgehoudene bevorderingswijze bij ouderdom van dienst, werd in het jaar 1809 gewijzigd, en het levendmakend beginsel in werking gebragt, om zonder onderscheid van geboorte, bovenal op verdiensten te letten. Het Pruisische leger kon spoedig jeugdiger en krachtvoller mannen als bevelhebbers be-

groeten; de renbaan welke voor de verdiensten was ontsloten, werd gretig ingetreden..... De vroeger zoo veelvuldig bestaande parade-bewegingen of oefeningen zonder doel, werden verbannen. In alles stelde men zich den oorlog voor. Zoowel bij de lagere taktiek, als bij de hogere, ging men steeds van de gedachten uit, wat vóór den vijand doelmatig zoude zijn, datgene achterwege latende, wat overtollig of nutteloos was. De gevechtswijze in verstrooide orde, werd volgens de verordening van 27 Maart 1809, op eene ruimere schaal toegepast, terwijl men de meeste zorg besteedde aan de oefeningen in het schieten naar de schijf volgens de bepalingen van 2 Mei en 3 Junij 1810..... De dagelijksche dienst werd vereenvoudigd, en daardoor tijd gewonnen voor wezenlijke oefeningen. In het najaar vereenigden zich troepen regimentswijze, en vervolgens per brigade. Alsdan paste men de eigenlijke velddienst toe, waaromtrent verschillende voorschriften gegeven waren, die steeds naar een hooger krijgsdoel verwezen.» Deze en meer heldere lichtpunten, groepeerde de schrijver om zijn hoofddoel: krijgskundige leering te mengen in de feiten en krijgssdaden, waarvan Europa in 1813 de getuige moest zijn, terwijl hij langs dezen weg zijne lezers bekend maakt met de geschiedenis van het Pruisische krijgswezen van dien tijd, om daaromtrent ten slotte te kunnen zeggen:

«Deze en meer andere wijzigingen bragten een nieuw leven in den staat, welke vroeger zoo diep zonk. Talentvolle mannen, als een *Scharnhorst*, stonden aan het roer en stevenden aanhoudend voorwaarts in de gewenschte rigting. Hunne bemoeijingen en hunne heldere inzichten maakten het mogelijk, dat, toen later het «*te wapen!*» werd uitgesproken, de Pruisen als eene krachtvolle natie in het veld verschenen, bereid om *met God voor Koning en Vaderland* te strijden, hun land van de fransche heerschappij te verlossen en voor die zaak met eere te sneven.»

Zoo moet de krijgsgeschiedenis geschreven, zoo moet zij verstaan worden. De begaafde *Foi* had in dien zin den schrijver een voorbeeld gegeven, waarin echter de laatste den eerste, in leerrijke bijzonderheden verre overtroffen heeft. Dat echter de krijgsgeschiedenis in die strekking niet gelezen of bestudeerd wordt, en hoe beperkt de leering nog is die daaruit getrokken wordt, dit bewijzen onze medegedeelde correspondentien en andere daadzaken, die wij liefst met stilzwijgen voorbijgaan.

Eenzoo beschouwt de schrijver de overige zamenstellende deelen van het verbonden leger, om den lezer daarna op het krijgstooneel zelf rond te leiden.

In drie groote afdeelingen wordt de merkwaardige veldtogt van 1813 afgehandeld. In de eerste, wordt men, na het gevecht bij Weissenfels, verplaatst op dat beroemde slagveld van Lutzen (bij de Pruisen dat van Gross-Görsen genoemd) waarop

de bondgenooten nogmaals den tol van het, ten aanzien des grooten meesters, lager staande krijgswezen in het gebruik der groote reserves (voornamelijk geschut-reserve) moesten betalen. Die slag is, even als die van Bautzen, keurig behandeld; beiden zijn uitmuntend gestoffeerd met wenken, lessen en wijsgeerige beschouwingen. Van alle bestaande bronnen en nog onbekende documenten, is op de beste wijze partij getrokken.

De *tweede afdeeling* herinnert al dadelijk den lezer, dat de staatkunde met het krijgswezen hand aan hand bleef gaan, en dat zij eene gewichtige, doch nog geene beslissende rol speelde gedurende den wapenstilstand. Daarna rekent de heer V. L. S. het weder noodzakelijk, om, vóór de ontwikkeling van het nieuwe tijdvak des veldtogts, de zamenstelling der beide strijdvoerende legers nogmaals te overzien. De ontwerpen tot het vervolgen van den veldtogt, benevens de opstelling der verschillende legers, worden weder punt voor punt overwogen en geschetst, om den lezer, volkomen toegerust met de grondstoffen der handeling, te kunnen brengen op de velden van de Katzbach, van Dresden en Kulm. Al de krijgswegingen van eenig belang, worden daarbij met naauwgezetheid, en uit het voorname oogpunt — waarvan de schrijver zich nimmer verwijderd — ontleed. Eindelijk komen wij te Gross-Beeren, die artillerie-slag, waar *Bulow* toonde, dat hij den grooten meester het gebruik der massa-artillerie had afgezien, en waar dat wapen, zonder de gewone voorbereiding, in eens vereenigd optrad, om het gebruik van het kleine schietgeweer overtollig te maken. De loop van dezen slag is even als de voorgaande, zeer goed ontwikkeld. Wij missen echter hier iets aan de volledigheid, in de beschouwing van de handelingen en werking van het wapen, waartoe de schrijver zelf behoort, en waar hij met zijne bekende zaakkundige scherpzinnigheid, eenige heldere lichtpunten had kunnen geven.

In de *derde afdeeling* vinden wij eene met de vorige afdeeling gelijksoortige behandeling der krijgsgeschiedenissen van en met den slag van Dennewitz tot den terugtogt van het fransche leger naar den Rijn. De groote, zoogenaamde volkenslag bij Leipzig, waarbij de toorts der vrijheid en onafhankelijkheid van zoovele kleinere staten ontstoken, en waarin zoo menig juk verbroken werd, is krachtig gepenseeld, terwijl de bijzonderheden en de groote gevolgen dezer bloedige worsteling, niet minder uitvoerig zijn geschetst.

De heer V. L. S. heeft zijne opgenomene, hoogst moeilijke taak, eene volledigheid willen toedeelen, welke door de voorstanders der wetenschap op prijs gesteld zal worden; namelijk door zijne Bijdragen te verrijken met eene beoordeelende opgave der litteratuur over de gebeurtenissen, personen en zaken die hij te beschouwen had. Behalve de bekende bronnen, die wij in de talrijke noten vinden aangehaald, zagen wij met

genoegen, dat de schrijver bij enkele hoofd-officieren van ons leger eenig medewerking heeft gevonden, tot toelichting van zaken, waarover de verschillende schrijvers het stilzwijgen bewaard hebben. Langs dezen weg, zien wij hier en daar het aandeel geschetst, dat onze Hollandsche troepen en eenige onzer officieren gehad hebben in de krijgsfeiten van dat groote tijdvak, en die als bijdragen voor onze eigene krijgsgeschiedenis kunnen beschouwd worden (1). De oorspronkelijke waarde van den verdienstelijken arbeid des heeren *van Löben Sels*, die in de rij der klassieke krijgsgeschiedkundige werken voorzeker in eene hooge rangorde moet gesteld worden, is daardoor niet weinig toegenomen, en met den schrijver herhalen wij zijn beroep (zie het voorbericht) op de hulp en medewerking van allen, die door stand of betrekking meenen in staat te zijn, om de Nederlandsche krijgsgeschiedenis van de gedenkwaardige dagen van Junij 1815, toe te lichten of tot volledigheid te helpen brengen. Ook wij hopen dat zijn wensch, om iets bij te dragen tot den roem van het toenmaals herborren onafhankelijk vaderland, weerklink zal vinden in het krijgsmansgevoel van zoo menig een, die deel nam aan den bevrijdings-oorlog van 1815. Langs dezen weg zou de schrijver worden in staat gesteld, om het vierde en laatste deel, dat de veldtogten van 1814 en 1815 zal bevatten, in oorspronkelijke waarde te doen toenemen. Wij zullen niet behoeven te herinneren, hoe gewichtig het voor ons is, om het aandeel dat ons leger in den veldtogt van 1815 genomen heeft, tot in de kleinste bijzonderheden te kennen.

De uitvoering van dit werk laat weinig of niets te wenschen overig, en het doet ons genoegen, de uitgevers, de Erven *Doorman*, en den steendrukker, den heer *Steuerwald*, eenen welverdienden lof over hunnen arbeid te kunnen toezwaaijen.

J. C. v. R.

OFFICIELE BERIGTEN.

WIL WILLEM II, enz. (10 Maart 1841, n° 93.)

Willende bepalingen vaststellen, om het leger op den voet van vrede te brengen, en hetzelfde dienovereenkomstig, te organiseren, tevens met het bepaald doel, om de uitgaven der schatkist, voor het tegenwoordige, zoo veel immer mogelijk te verminderen;

Gelet op de voordragt van Onzen Directeur-Generaal van Oorlog, van den 6den dezer L^a. V^z. betrekkelijk eene organisatie in dien geest, van het wapen der artillerie.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het wapen der artillerie zal voortaan bestaan uit: 1 Staf. 2 Regimenten veld- en vesting-artillerie. 1 Regiment vesting-artillerie

(1) De noot op bladz. 253 deed ons kennen, dat ook de heer luit.-kolonel ingenieur *C. F. Gey van Pittius*, toenmaals kapitein der genie, aan den schrijver welwillend de behulpzame hand heeft geboden, door de toezending van zijn gehouden dagboek. Het vermelden van de gevangenneming van dien officier, en zijne ontvlugting, heeft ons aanleiding gegeven tot het mededeelen van eenige bijzonderheden deswege in het hier voorgaande artikel.

en trein. 1 Regiment rijdende artillerie. 1 Korps pontonniers. 1 Compagnie artillerie-werklieden.

Art. 2. De staf van het wapen der artillerie is zamengesteld uit: 1 luitenant-generaal, chef van het wapen. 2 Generaal-majors, kommandanten van het personeel en van het materieel. 3 Directeurs der artillerie-directien, en verder uit de directeurs of inspecteurs der onderscheiden artillerie-inrigtingen enz., uit de magazijnmeesters en conducteurs der artillerie, mitsgaders uit de officieren van het wapen, die in de verschillende betrekkingen, hetzij bij de artillerie-etablissemten, hetzij bij het departement van oorlog, of als adjudanten der generaal van het wapen geplaatst zijn, alles zoodanig, en dier voege, als zulks op de hierbij gevoegde tabelle litt. A, is aangeduid, wordende aan de rangen en betrekkingen op die tabelle vermeld, de tractementen toegekend, achter ieder derzelve aangewezen.

Door deze bepaling worden de plaatselijke artillerie-kommandementen opgeheven.

Art. 3. De twee regimenten veld- en vesting-artillerie, het regiment vesting-artillerie en trein, het regiment rijdende artillerie, het korps pontonniers en de compagnie artillerie-werklieden, zullen ieder zoodanig zamengesteld zijn, als op de aan dit besluit gehechte tabellen litt. B, C, D, E en F, is aangenomen, terwijl aan de verschillende rangen en graden, bij die korpsen, de tractementen en soldijen worden toegekend, achter ieder derzelve uitgetrokken.

Art. 4. Het 1ste bataillon veld-artillerie, bij hetwelk de staf en 9 kompagnien van het op te heffen 4de bataillon artillerie nationale militie worden ingedeeld, zal de benaming van 1ste regiment artillerie aannemen.

Het 3de bataillon veld-artillerie waarbij de staf en 8 kompagnien van het mede op te heffen 6de bataillon artillerie nationale militie overgaan, zal de benaming voeren van 2de regiment artillerie.

Het 3de bataillon artillerie nationale militie, zal de benaming aannemen van 3de regiment artillerie.

Bij dit regiment zullen worden ingedeeld:

Eene compagnie van het 1ste bataillon veld-artillerie. Eene compagnie van het 6de bataillon artillerie nationale militie, mitsgaders het personeel van het op te heffen bataillon artillerie transporttrein; terwijl voorts uit het invoege voorschreven zamengesteld regiment, nog twee kompagnien vesting-artillerie en twee kompagnien artillerie transporttrein bij hetzelfde zullen worden opgericht.

Het korps rijdende artillerie zal de benaming aannemen van regiment rijdende artillerie.

De thans bestaande divisie pontonniers zal voortaan de benaming voeren van korps pontonniers.

De compagnie artillerie werklieden blijft hare tegenwoordige benaming behouden.

Art. 5. Het 4de en 6de bataillon artillerie nationale militie, mitsgaders het bataillon artillerie-transporttrein, worden opgeheven.

Ten opzigte der artillerie-garnizoens-compagnie zullen nadere beschikkingen worden genomen.

Art. 6. De kapiteins der artillerie worden, wat hunne tractementen betreft, in drie klassen verdeeld.

De tractementen aan die verschillende klassen verbonden, worden bepaald als volgt:

Voor de 1ste klasse	f 2,400.
» » 2de »	- 2,000.
» » 3de »	- 1,600.

De classificatie der kapiteins in de verschillende tabellen van zamstelling der regimenten aangewezen, is niet op ieder regiment afzonderlijk, maar op het geheele wapen van toepassing, zoodanig, dat de 30 oudste in ancienniteit, het tractement der 1ste klasse, de 22 daarop volgende het tractement der 2de klasse en de 23 jongste in ancienniteit, het tractement der 3de klasse zullen genieten, onverschillig bij welk gedeelte van het wapen zij geplaatst zijn.

Art. 7. De tractementen voor de 1ste en 2de luitenanten der artillerie worden bepaald, respectievelijk op f 1,000 en f 800 's jaars.

Art. 8. Alle officieren beneden den rang van hoofd-officier, de kapiteins der 1ste klasse daaronder echter niet begrepen, genieten boven hun tractement eene som van f 200, voor ieder paard dat zij verplicht zijn te houden.

Art. 9. Het bevel over een regiment, bij het wapen der artillerie, zal kunnen worden opgedragen aan eenen luitenant-kolonel, ofschoon niet onder de oudsten in ancienniteit rangschikkende, doch overigens de vereischen tot zoodanig kommandement in zich vereenigende.

Hij geniet in die betrekking een jaarlijksch tractement van f 3,900.

Art. 10. De kolonel of luitenant-kolonel, kommandant van een re-

giment, met het toezigt over alle deelen der dienst-administratie en instructie bij hetzelfde belast zijnde, zal zijn verblijf niet aan eene bepaalde plaats verbonden zijn, maar hij zal zich bij zoodanig onderdeel van zijn onderhebbend regiment vestigen, als hem door Onzen directeur-generaal van oorlog zal worden aangewezen.

Art. 11. De luitenant-kolonel bij het regiment, als speciaal belast zijnde met het toezigt over de administratie, zal daarentegen steeds zijn verblijf houden in de plaats waar de hoofdadministratie van het regiment gevestigd is.

Art. 12. De overige hoofd-officieren der regimenten artillerie zijn, behalve voor hunne gewone dienstbetrekking, bestemd, om, in de verschillende vestingen, of plaatsen waar zij gestationneerd zullen worden, onder de leiding der directeurs der artillerie, de bewapening der vestingen en forten in volledigen en goeden staat te doen onderhouden; zullende weder andere dier hoofd-officieren, voor zooveel die tot het 1ste en 2de regiment artillerie behooren, bepaaldelijk met het bevel over de compagnieën veld-artillerie belast worden.

Art. 13. Bij de twee regimenten veld- en vesting-artillerie, zal steeds in acht moeten worden genomen, dat het personeel hetwelk de meeste geschiktheid voor de velddienst bezit, bij de veld-batterijen wordt ingedeeld; terwijl de onder-officieren en manschappen, die, om eenigerhande reden, minder voor de velddienst geschikt zijn, bij voorkeur bij de compagnie vesting-artillerie zullen worden ingedeeld.

Art. 14. Onze directeur-generaal van oorlog zal, omtrent de indeeling van de rij- en trekpaarden, bij de compagnieën der beide gemelde regimenten, zoodanige voorschriften geven, als bevorderlijk kunnen zijn aan de volledige vorming der veld-artillerie; hij zal mede zorg dragen

dat de rij- en trekpaarden bij het 3de regiment gevoegd, niet alleen tot het doen van transporten voor de dienst der constructie-magazijnen gebezigd, maar tevens aangewend worden, om de artilleristen met het aangespannen veld-materieel te oefenen.

Art. 15. De majoor, kommandant van het korps pontonniers, zal tevens belast zijn met de directie over het militair bruggen-wezen; zullende die betrekkingen ook aan eenen luitenant-kolonel kunnen worden opgedragen, onder genot van een jaarlijksch tractement van f 3,400.

Art. 16. Het korps pontonniers en de compagnie artillerie werklieden, zullen in administratie gevoerd worden, bij zoodanig regiment artillerie, als door Onzen directeur-generaal van oorlog daartoe zal worden aangewezen.

Art. 17. De vuurwerkers-hulprijgers, bij de regimenten, zijn voornamelijk bestemd tot het aanmaken, bepakken en in goeden staat houden der munitie; terwijl zij voorts de functien uitoefenen van hulprijger en den korporaal vervangen, wanneer deze bij het stuk als rijger komt te ontbreken.

Het onderscheidingsteeken voor de vuurwerkers-hulprijgers, zal bestaan in een dubbel chevron van kanonnier der 1ste klasse.

Art. 18. De officieren en manschappen, wier tractementen en soldijen thans meer bedragen dan de tractementen en soldijen, bij deze organisatie voor hunne rangen en graden bepaald, worden mits deze, bij het genot van die hoogere tractementen en soldijen gehandhaafd, zoolang zij in hunne tegenwoordige betrekking zullen verblijven.

Art. 19. De toegestane hoogere tractementen en soldijen, zullen ingaan op den 1sten April aanstaande.

La. A. STAF VAN HET WAPEN DER ARTILLERIE.

DIENSTEN.	RANGEN EN BETREKKINGEN.	Tractementen.	Aanmerking.
Artillerie-kommandementen.	1 Luit.-Gen., chef van het wap.	f 8000 00	
	1 Adj. van denzelfde, (kap. der 1e of 2e kl. . . . .)	2400 00	
	1 Gen.-Maj., komm. van het pers.	5500 00	
	1 Gen.-Maj., komm. van het mat.	5500 00	
	1 Adj. van den komm. van het pers. (kap. 3e kl.)	2100 00	1e Luit. zijnde, f 1600.
	1 Adj. van den komm. van het mat. (kap. 3de kl. . . . .)	2100 00	
Artiller.-Directieën.	3 Direct. { 1 Generaal-Majoor.	5500 00	
	{ 2 Kols., ieder ad f 4500	9000 00	
	3 1e Luit.-Adjud. van dezelve, ieder ad f 1200.	3600 00	
Stapel- en Constructie-magazijnen te Delft.	1 Kolonel-Directeur.	4500 00	
	1 Majoor Onder-Directeur.	3000 00	Te nemen uit de officieren van de compagnie artillerie-werklieden.
	1 Adjunct Onder-Directeur, opzichter en onder-opzigers.	Memor	
	1 Kapitein der 3e kl. vuurwerker.	1600 00	
Giekerij van metalen geschut te 's Gravenh.	1 Idem scheikundig laboratorium.	1600 00	
	1 Kapitein der 1e kl., opz. in den geweerwinkel.	2400 00	
	1 Luitenant-Kolonel, Directeur.	3400 00	
Onderscheiden betrekkingen.	1 Kap. der 3e kl., Ond.-Directeur	1600 00	
	1 Luit.-Kol., Inspect. der draagbare wapenen.	3400 00	
	1 Idem Insp. der busk-fabrieken.	3400 00	
	2 Majors bij het Dep. van Oorl., ieder ad f 3000.	6000 00	
Magazijnmeest.	2 Kapiteins der 1e kl. voor speciale diensten, ieder ad f 2400	4800 00	
	1 der 1e kl., te Delft.	2400 00	De conducteurs bij de stapel- en constructie-magazijnen te Delft geemplojeerd, genieten in iedere klasse f 50 's jaars meer, dan de hier aangewezen tractementen; mits het getal van 10 niet te bovengaan.
	6 " 1e kl., ieder ad f 1600.	9600 00	
	13 " 2e kl., " " - 1200.	15600 00	
	12 " 3e kl., " " - 800.	9600 00	
	16 der 1e kl., " " - 450.	7200 00	
Conducteurs	16 " 2e kl., " " - 400.	6400 00	
	18 " 3e kl., " " - 350.	6300 00	
	Toelage voor 10 Conducteurs, hiernevens omschreven.	500 00	
	TOTAAL	f 137000 00	

REGIMENT RIJDENDE ARTILLERIE.

Formatie van eene compagnie.

Officieren.	Vrijwilligers.	LOTELINGEN.			PAARDEN.				
		Onder de wapenen.		Met verlof.	Reserve.	Rijks-			
		zes maand.	oene maand.			Van Officieren.	Rij-	Trek-	
Kapitein.	1	»	»	»	»	2	»	»	
1e Luitenants.	2	»	»	»	»	4	»	»	
2e Luitenants.	2	»	»	»	»	4	»	»	
Oppervachtm.	»	1	»	»	»	»	1	»	
Wachtmeesters.	»	3	»	»	»	»	4	»	
Fourier.	»	1	»	»	»	»	1	»	
Korporaals.	»	8	»	»	»	»	4	»	
Vuurw.-hulprijgt.	»	8	»	»	»	»	4	»	
Trompetters.	»	2	»	»	»	»	2	»	
Timmerlieden.	»	1	»	»	»	»	»	»	
Wagenmakers.	»	1	»	»	»	»	»	»	
Smids.	»	1	»	»	»	»	»	»	
Hoefsmeden.	»	1	»	»	»	»	»	»	
Zad.- en gareelm.	»	1	»	»	»	»	»	»	
Kanon. { der 1e kl.	»	16	»	»	»	»	32	28	
	» 2e kl.	» 60	» 16	» 16	» 32	» 16			
			16	16	32	16			
	5	109			80		10	48	28

NOTA. Deze kompanies-formatie behoort bij de Tabel La. D. (Formatie van het Regiment Rijdende Artillerie).

Litt. B. **FORMATIE van een Regiment Artillerie, zamengesteld uit 14 kompagnien, waarvan vier batterijen Veld- en tien kompagnien Vesting-artillerie.**

	STERKTE.		Paarden.		Getal dagen regtgevende op soldij	TRACTEMENTEN EN SOLDIEN.		
	Officieren.	Troepen.	Van officieren,	Rij- Trek-		Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.	TOTAAL.
STAF VAN HET REGIMENT.								
Kolonel.	1	»	2	»	»	f 4500 00	f »	f 4500 00
Luitenant-kolonel.	1	»	1	»	»	3400 00	»	3400 00
Majors.	4	»	4	»	»	3000 00	»	12000 00
Kapiteins der 3de klasse.	2	»	»	»	»	1600 00	»	3200 00
Instructeurs { Kapitein der 3de klasse.	1	»	1	»	»	1800 00	»	1800 00
{ 1ste Luitenant.	1	»	1	»	»	1200 00	»	1200 00
{ Kapitein der 3de klasse.	1	»	1	»	»	1800 00	»	1800 00
Adjudanten. . . { 1ste Luitenant.	1	»	»	»	»	1200 00	»	1200 00
{ 2de Luitenant.	1	»	»	»	»	1000 00	»	1000 00
Kwartiermeesters. { Kapitein.	1	»	»	»	»	1600 00	»	1600 00
{ 1ste Luitenant.	1	»	»	»	»	1000 00	»	1000 00
Administrateur van Kleeding.	1	»	»	»	»	»	»	Memor
Officieren van gezondheid.	»	»	1	»	»	»	»	Memor
Paarden-arts.	1	»	1	»	»	1000 00	»	1000 00
Adjudanten-onder-officier.	4	»	1	»	1460	»	1 10	1606 00
Vuurwerkers met rang van sergeant-majoor.	4	»	»	»	1460	»	0 90	1314 00
Staftrumpetter.	1	»	1	»	365	»	0 85	310 25
Meester kleedermaker.	1	»	»	»	365	»	0 30	109 50
» schoenmaker.	1	»	»	»	365	»	0 30	109 50
» zwaardveger.	1	»	»	»	365	»	0 40	146 00
Hoefsmeden.	2	»	»	»	730	»	0 35	255 50
Zadel- en gareelmakers.	2	»	»	»	730	»	0 35	255 50
<i>Vier batterijen Veld-artillerie, nitmakende de 1ste, 2de, 3de en 4de kompagnie van het regiment.</i>								
Kapiteins der 1ste klasse.	4	»	4	»	»	2400 00	»	9600 00
1ste Luitenants.	8	»	8	»	»	1200 00	»	9600 00
2de Luitenants.	8	»	8	»	»	1000 00	»	8000 00
Sergeanten-majoor.	»	4	»	»	1460	»	1 00	1460 00
Sergeanten.	»	32	»	»	11680	»	0 80	9344 00
Fouriers.	»	4	»	»	1460	»	0 80	1168 00
Korporaals.	»	32	»	»	11680	»	0 55	6424 00
Vuurwerker-hulprijgers.	»	32	24	»	11680	»	0 45	5256 00
Trompetters.	»	8	»	»	2920	»	0 65	1898 00
Timmerlieden.	»	4	»	»	1460	»	0 40	584 00
Wagenmakers.	»	4	»	»	1460	»	0 40	584 00
Smids.	»	4	»	»	1460	»	0 40	584 00
Vrijwilligers { Kanonniërs der 1ste klasse.	»	32	»	»	11680	»	0 35	4088 00
{ idem 2de »	»	128	»	»	46720	»	0 30	14016 00
{ Stukrijders der 1ste »	»	32	»	»	11680	»	0 40	4672 00
{ idem 2de »	»	44	»	»	16060	»	0 35	5621 00
Lotel. { Kanonniërs { 6 maanden onder de wapenen 24	»	120	»	104	5112	»	0 25	1278 00
{ 1 maand idem. 24	»	»	»	»	»	»	»	»
{ Met groot verlof. 48	»	»	»	»	»	»	»	»
{ In reserve. 24	»	»	»	»	»	»	»	»
{ Stukrijders { 6 maanden onder de wapenen. 64	»	320	»	»	13632	»	0 27 1/2	3748 80
{ 1 maand idem. 64	»	»	»	»	»	»	»	»
{ Met groot verlof. 128	»	»	»	»	»	»	»	»
{ In reserve. 64	»	»	»	»	»	»	»	»
<i>Tien kompagnien Vesting-artillerie, nitmakende de 5de, 6de, 7de, 8ste, 9de, 10de, 11de, 12de, 13de en 14de kompagnie van het regiment.</i>								
Kapiteins { der 1ste klasse.	3	»	»	»	»	2400 00	»	7200 00
{ » 2de klasse.	6	»	»	»	»	2000 00	»	12000 00
{ » 3de klasse.	1	»	»	»	»	1600 00	»	1600 00
1ste Luitenants.	15	»	»	»	»	1000 00	»	15000 00
2de Luitenants.	15	»	»	»	»	800 00	»	12000 00
Sergeanten-majours.	»	10	»	»	3650	»	0 90	3255 00
Sergeanten.	»	60	»	»	21900	»	0 75	16425 00
Fouriers.	»	10	»	»	3650	»	0 75	2737 00
Korporaals.	»	60	»	»	21900	»	0 45	9855 00
Hoornblazers.	»	20	»	»	7300	»	0 40	2920 00
Vrijwilligers. { Kanonniërs der 1ste klasse.	»	80	»	»	29200	»	0 35	10220 00
{ idem 2de »	»	260	»	»	94900	»	0 30	28470 00
Lotelingen { 6 maand. onder de wapenen. 200	»	1000	»	»	42600	»	0 25	10650 00
{ 1 maand idem. 200	»	»	»	»	»	»	»	»
{ met groot verlof. 400	»	»	»	»	»	»	»	»
{ in reserve. 200	»	»	»	»	»	»	»	»
Toelage voor den Onderwijzer in de Wiskunde.	»	»	»	»	»	»	0	300 00
TOTAAL.	77	2316	32	26	104	38108 1/2	»	f 258394 55

Wogens 15 of 20jarige dienst in dien rang respectievelijk, eene toelage van f 200 of f 400 's jaars.

Het vereischt getal officieren van gezondheid, zal bij het regiment, naar gelang der behoefte worden gedetacheerd; één derselwe zal bereiden moeten zijn, en als zoodanig een ration fourage genieten.

	STERKTE.		Paarden.		Getal dagen regtgevende op soldij	TRACTEMENTEN EN SOLDIEN.		
	Officieren.	Troepen.	van officieren.	Rij- Trek-		Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.	TOTAAL.
STAF VAN HET REGIMENT.								
Kolonel.	1	»	2	»	»	f 4500	00	f 4500 00
Luitenant-kolonel.	1	»	1	»	»	3400	00	3400 00
Majoor.	4	»	4	»	»	3000	00	12000 00
Kapiteins der 3de klasse.	2	»	»	»	»	1600	00	3200 00
Instructeurs { Kapitein der 3de klasse.	1	»	»	»	»	1600	00	1600 00
1ste Luitenant.	1	»	»	»	»	1000	00	1000 00
Kapitein der 3de klasse.	1	»	1	»	»	1800	00	1800 00
Adjudanten. . . . . { 1ste Luitenant.	1	»	»	»	»	1200	00	1200 00
2de Luitenant.	1	»	»	»	»	1000	00	1000 00
Kwartiermeesters. { Kapitein.	1	»	»	»	»	1600	00	1600 00
1ste Luitenant.	1	»	»	»	»	1000	00	1000 00
Administrateur van Kleeding.	1	»	»	»	»	»	»	»
Officieren van gezondheid.	»	»	1	»	»	»	»	»
Adjunct-Paarden-arts.	1	»	1	»	»	700	00	700 00
Adjudanten-onder-officier.	»	»	4	»	1460	»	1 10	1606 00
Vuurwerkers met rang van sergeant-majoor.	»	»	4	»	1460	»	0 90	1314 00
Stafrompetter.	»	»	1	»	365	»	0 80	292 00
Meester kleedermaker.	»	»	1	»	365	»	0 30	109 50
» schoenmaker.	»	»	1	»	365	»	0 30	109 50
» zwaardveger.	»	»	1	»	365	»	0 40	146 00
Voor den trein { Zadel- en gareelmaker.	»	»	1	»	365	»	0 35	127 75
Hoefsmid.	»	»	1	»	365	»	0 35	127 75
<i>Dertien kompagnien Vesting-artillerie, uitmakende de 13 eerste kompagnien van het regiment.</i>								
Kapiteins { der 1ste klasse.	4	»	»	»	»	2400	00	9600 00
» 2de klasse.	8	»	»	»	»	2000	00	16000 00
» 3de klasse.	1	»	»	»	»	1600	00	1600 00
1ste Luitenants.	19	»	»	»	»	1000	00	19000 00
2de Luitenants.	20	»	»	»	»	800	00	16000 00
Sergeanten-majoor.	»	»	13	»	4745	»	0 90	4270 50
Sergeanten.	»	»	78	»	28470	»	0 75	21352 50
Fouriers.	»	»	13	»	4745	»	0 75	3558 75
Korporaals.	»	»	78	»	28470	»	0 45	12811 50
Hoornblazers.	»	»	26	»	9490	»	0 40	3796 00
Vrijwilligers. { Kanonniers der 1ste klasse.	»	»	104	»	37960	»	0 35	13286 00
idem 2de	»	»	338	»	123370	»	0 30	37011 00
Lotelingen. { 6 maanden onder de wapenen	260	»	»	»	»	»	»	»
1 maand idem.	260	»	»	»	»	»	»	»
Kanonniers { Met groot verlof.	520	»	1300	»	55380	»	0 25	13845 00
der 2de kl. { In reserve.	260	»	»	»	»	»	»	»
<i>Twee kompagnien Artillerie-Transporttrein, uitmakende de 1ste en 2de Artillerie-transporttrein-kompagnie.</i>								
Kapiteins { der 2de klasse.	1	»	1	»	»	2200	00	2200 00
» 3de klasse.	1	»	1	»	»	1800	00	1800 00
1ste Luitenants.	2	»	2	»	»	1200	00	2400 00
2de Luitenants.	2	»	2	»	»	1000	00	2000 00
Adjutant-onder-officier.	»	»	1	»	365	»	1 10	401 50
Opperwachtmeesters.	»	»	2	»	730	»	1 05	766 50
Wachtmeesters.	»	»	16	»	5840	»	0 85	4964 00
Fouriers.	»	»	2	»	730	»	0 85	620 50
Korporaals.	»	»	16	»	5840	»	0 45	2628 00
Trompetters.	»	»	2	»	730	»	0 65	474 50
Vrijwilligers stukrijders.	»	»	32	»	11680	»	0 35	4088 00
Lotelingen { 6 maand. onder de wapenen. 100	100	»	»	»	»	»	»	»
1 maand idem.	100	»	»	»	»	»	»	»
met groot verlof.	200	»	500	»	21300	»	0 27	5857 50
in reserve.	100	»	»	»	»	»	»	»
Toelage voor den Onderwijzer in de Wiskunde.	»	»	»	»	»	»	»	300 00
TOTAAL.	75	25 35	16	16 40	344955	»	»	f 237464 25

Wegens 15 of 20jarige dienst in dien rang respectievelijk, eene toelage van f 200 of f 400 's jaars.

Het vereischt getal officieren van gezondheid, zal bij het regiment, naar gelang der behoefte worden gedestacheerd; een derzelve zal bereden moeten zijn, en als zoodanig een ration fourage genieten.

Lita. D. **FORMATIE van het Regiment Rydende Artillerie, bestaande uit zeven kompagnien, even zoovele batterijen uitmakende.**

STAP VAN HET REGIMENT.	Sterkte.		Paarden.	Getal dagen regtegende op soldij.	TRACTEMENTEN EN SOLDIEN.		
	Officieren.	Troepen.			Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.	Totaal.
Kolonel.	1	3			f4500 00		f4500 00
Luit.-Kolonel.	1	3			3400 00		3400 00
Majoor.	2	6			3000 00		6000 00
Kapiteins der 3de klasse.	2	4			1800 00		3600 00
1e Luitenant-Adjutant.	1	2			1600 00		1600 00
1e Luitenant-instructeur.	1	2			1400 00		1400 00
Kwartierm. { Kapitein. (1).	1	1			1600 00		1600 00
{ 2e Luitenant.	1	1			800 00		800 00
Administrateur van Kleding.	1					Memor.	
Officieren van gezondheid. (2).		3				Memor.	
Paarden-arts.	1	1			1000 00		1000 00
Adjunct-Paarden-arts.	1	1			700 00		700 00
Adjutant-onder-officier.		1		365		1 10	401 50
Vuurwerker met rang van opperwachtmeester.		1		365		1 05	383 25
Staf-trompetter.		1		365		0 85	310 25
Meester-kleedermaker		1		365		0 35	127 75
" laarzenmaker.		1		365		0 35	127 75
" zadelmaker.		1		365		0 35	127 75
" rwaardveger.		1		365		0 45	164 25
Kapiteins der 1e klasse.	7	14			2500		16800 00
1e Luitenants.	14	28			1400		19600 00
2e Luitenants.	14	28			1200		16800 00
Opperwachtmeesters.		7		2555		1 05	2682 75
Wachtmeesters.		36		20440		85	17374 00
Fouriers.		7		2555		0 85	2171 75
Korporaals.		36		20440		0 60	12264 00
Vuurwerker-hulprijgers.		36		20440		0 30	10220 00
Trompetters.		14		5110		0 65	3321 50
Timmerlieden.		7		2555		0 40	1023 00
Wagenmakers.		7		2555		0 40	1023 00
Smids.		7		2555		0 40	1023 00
Hoefsmeden.		7		2555		0 35	894 25
Zadel- en Gareelmakers.		7		2555		0 35	894 00
Vrijw. { kann. der 1e klasse.		112		40880		0 40	16352 00
{ id. " 2e "		420		153300		0 35	53655 00
Lothingens, kann. der 2e kl. { 6 maand. o. de wap. 112			224	169			
{ 1 maand id. 112							
{ met groot verlof. 224		560		23855		0 27 ⁵	6560 40
{ in reserve. 112							
Voelage aan den onderwijzer in de Wiskunde.							300 00
Totaal.	48	1330	97	33	190	304906	f209198 40

(1) Wegens 15 of 20jarige dienst in dien rang, respectievelijk eene toeloge van f 200 of f 400 's jaars.
 (2) Het vereischt getal officieren van gezondheid, zal bij het regiment naar gelang der behoefte worden gedetscheerd; voor zoo verre detelvo bereiden zijn, zullen zij respectievelijk als zoodanig een ration fourage genieten.

Lita. E. **FORMATIE van het korps Pontonniers.**

	Sterkte.		Getal paarden van officieren.	Getal dagen regtegende op soldij.	TRACTEMENTEN EN SOLDIEN.		
	Officieren.	Troepen.			Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.	Totaal.
Majoor-Kommandant en Directeur van het Bruggen-wezen.	1	1			f3000 00		f3000 00
Kapiteins { der 1e klasse.	1				2400 00		2400 00
{ " 2e "	1				2000 00		2000 00
1e Luitenants.	2				1000 00		2000 00
2e Luitenants.	2				800 00		1600 00
Adjutant-onder-officier.		1		365		1 10	401 50
Sergeant-majoor.		1		365		1 00	365 00
Sergeanten (1).		10		3650		85	3102 50
Fourier.		1		365		85	310 25
Korporaals.		10		3650		50	1825 00
Hoornblazers.		2		730		40	292 00
Wagenmakers.		2		730		40	292 00
Timmerman.		1		365		40	146 00
Smeden.		2		730		40	292 00
Vrijw. { Pontonn. der 1e klasse.		33		12775		37 ⁵	4790 62 ⁵
{ idem 2e klasse.		20		7300		32 ⁵	2372 50
Lotel. Pontonniers { 6 maanden onder de wapenen. 24							
{ 1 maand onder de wapenen. 24		120		5112		27 ⁵	1465 80
der 2e kl { met gr. verl. 48							
{ in reserve. 24							
Totaal.	7	205	1	36137			f26595 17 ⁵

(1) Nota. Onder de sergeanten, korporaals en pontonniers, zijn begrepen vier scheepstimmerlieden, welker soldij verhoogd wordt, als voor een pontonnier tot op 80 cents daags, een korporaal tot op 85 cents daags, een sergeant tot op 95 cents daags. (In hun smacht bezig zijnde, zijn zij vrij van alle exercitien en diensten der pontonniers).

Lita. F. **FORMATIE van eene kompagnie Artillerie-werklieden.**

	Sterkte.		Getal paarden van officieren.	Getal dagen regtegende op soldij.	TRACTEMENTEN EN SOLDIEN.		
	Officieren.	Troepen.			Tractementen in het jaar.	Soldijen per dag.	Totaal.
Kapiteins { der 2de klasse (1).	1				f2000 00		f2000 00
{ der 3de klasse.	1				1600 00		1600 00
1ste Luitenants.	3				1000 00		3000 00
2de Luitenants.	3				800 00		2400 00
Sergeant-Majoor.		1		365		1 20	438 00
Sergeanten.		6		2190		1	2190 00
Fourier.		1		365		1	365 00
Korporaals.		8		2920		60	1732 00
Hoornblazers.		1		365		40	146 00
Werklieden { der 1ste klasse.		25		10885		50	5292 50
{ " 2de klasse.		21		8760		40	3564 00
{ " 3de klasse.		21		7665		35	2682 75
Totaal.	8	61		33215			f25370 25

(1) De officieren van deze kompagnie, zijn bestemd, om belast te worden met werkzaamheden bij de stapel- en constructie-magazijnen te Delft; zullende de officier, welke als oprigter van de werkplaatsen bij gezegde magazijnen fungeert, belast zijn met het kommando van de kompagnie.

REGIMENT VELD- EN VESTING-ARTILLERIE.

Formatie van eene Kompagnie Veld-artillerie.

	Officieren.	LOTELINGEN.				PAARDEN.			
		Vrijwilligers.	Onder de wapenen.		Met verlof.	Reserve.	Rijks-		
			zes maand.	eene maand.			Van Officieren.	Rij-	Trek-
Kapitein	1	»	»	»	»	1	»		
1e Luitenants . . .	3	»	»	»	»	3	»		
2e Luitenants . . .	1	»	»	»	»	1	»		
Sergeant-Majoor . .	1	»	»	»	»	1	»		
Sergeanten	6	»	»	»	»	6	»		
Fourier	1	»	»	»	»	1	»		
Korporaals	6	»	»	»	»	6	»		
Vuurw.-hulprigt . .	5	»	»	»	»	5	»		
Trompetters	2	»	»	»	»	2	»		
Timmerlieden . . .	1	»	»	»	»	1	»		
Wagenmakers . . .	1	»	»	»	»	1	»		
Smids	1	»	»	»	»	1	»		
Kanon. { der 1e kl.	8	»	»	»	»	8	»		
» 2e kl.	32	6	6	12	6	32	»		
Stukr. { der 1e kl.	8	16	16	32	16	8	»		
» 2e kl.	11	11	11	22	11	11	»		
		22	22	44	22				
	5	90	110			5	12 52		

De rijkspaarden der vier veldbatterijen, zullen bij afwisseling respectievelijk voor de helft bij twee kompagnien in administratie worden gevoerd.

REGIMENT VESTING-ARTILLERIE EN TREIN.

Formatie van eene kompagnie Artillerie-transporttrein.

	Officieren.	LOTELINGEN.				PAARDEN.			
		Vrijwilligers.	Onder de wapenen.		Met verlof.	Reserve.	Rijks-		
			zes maand.	eene maand.			Van Officieren.	Rij-	Trek-
Kapitein	1	»	»	»	»	1	»		
1e Luitenant	1	»	»	»	»	1	»		
2e Luitenant	1	»	»	»	»	1	»		
Opper-wachtm . . .	»	1	»	»	»	»	»		
Wachtmeesters . . .	»	8	»	»	»	»	»		
Fourier	»	1	»	»	»	»	8		
Korporaals	»	8	»	»	»	»	»		
Trompetter	»	1	»	»	»	»	»		
Stukrijders	»	16	50	50	100	50	» 20		
			50	50	100	50			
	3	35	250			3	8 20		

REGIMENT VELD- EN VESTING-ARTILLERIE.

Formatie van eene kompagnie Vesting-artillerie.

	Officieren.	LOTELINGEN.				
		Vrijwilligers.	Onder de wapenen.		Met verlof.	Reserve.
			zes maanden.	eene maand.		
Kapitein	1	»	»	»	»	
1e Luitenants . . .	3	»	»	»	»	
2e Luitenants . . .	1	»	»	»	»	
Sergeant-majoor . .	1	»	»	»	»	
Sergeanten	6	»	»	»	»	
Fourier	1	»	»	»	»	
Korporaals	6	»	»	»	»	
Hoornblazers . . .	2	»	»	»	»	
Kanon. { der 1e kl.	8	»	»	»	»	
» 2e kl.	26	20	20	40	20	
		20	20	40	20	
	4	50	100			

REGIMENT VESTING-ARTILLERIE EN TREIN.

Formatie van eene kompagnie Vesting-artillerie.

	Officieren.	LOTELINGEN.				
		Vrijwilligers.	Onder de wapenen.		Met verlof.	Reserve.
			zes maanden.	eene maand.		
Kapitein	1	»	»	»	»	
1e Luitenants . . .	3	»	»	»	»	
2e Luitenants . . .	1	»	»	»	»	
Sergeant-majoor . .	1	»	»	»	»	
Sergeanten	6	»	»	»	»	
Fouriers	1	»	»	»	»	
Korporaals	6	»	»	»	»	
Hoornblazers . . .	2	»	»	»	»	
Kanon. { der 1e kl.	8	»	»	»	»	
» 2e kl.	26	20	20	40	20	
		20	20	40	20	
	4	50	100			

BIJLAGE XI.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 9de DEEL, N°. 11.

(Maand Mei, 1841.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Totindend. der 1ste kl. (kol.): de intend. der 2de kl. (luit.-kol.) G. V. van Haefien. Tot offic. van gez. van de 3de kl. voor de vereenigde mil. gen. dienst der land- en zeemagt in Oost-Indie: de heer S. L. Blankenberg. Tot adj. bij den gen.-maj., komm. de 2de brig. van de 1ste div. inf.: de 1ste luit. C. P. F. G. van Emde, van het 1ste reg. inf. Tot adj. bij den prov. komm. van Utrecht: de als maj. gep. kap.-adj. G. van der Valk Bouman. Tot adj. in de 1ste fortific.-dir.: de 2de luit.-ing. W. C. B. van de Polder. Tot adj. in de 3de fortific.-dir.: de 2de luit.-ing. S. H. Mossel. Tot adj. bij den gen.-maj., komm. de 2de brig. van de 3de div. inf.: de 1ste luit. J. Campbell, van het 7de reg. inf. Tot adj. in de 2de fortific.-dir.: de 2de luit.-ing. H. J. Enderlein.

Verplaatsingen.

Bij het 3de reg. art.: de 2de luit. P. J. Calkoen, van het 1ste reg. art. Bij het 1ste reg. art.: de 2de luit. A. J. R. Kempe, van het 3de reg. art. Bij het korps pontonn.: de kap. J. J. Stieltjes, van den staf der art. Bij den luit.-gen., komm. de 1ste div. inf.: de kap.-adj. J. W. Walther, als zoodanig bij den gen.-maj. komm. de 2de brig. van de 1ste div. dienende. Bij den luit.-gen. Des Tombes, te Maastricht: de kap.-adj. P. Pistorius, als zoodanig bij den gen.-maj. komm. de 2de brig. van de 3de div. dienende. Bij het alg. depôt der landm. n°. 33: de 1ste luit. F. W. C. D. Dekker, van het 9de reg. inf. Bij het 2de reg. inf.: de kap. H. Bernelot Moens, van het 3de reg. inf. Bij het 4de reg. inf.: de kap. C. W. Bon von Hessberg, van het 2de reg. inf. Bij het 3de reg. inf.: de kap. A. Pronk, van het 9de reg. inf. Bij het wap. der inf. in Oost-Indie: de 2de luit. M. van Suchtelen, van het reg. jag.; C. L. Schukking, van het 8ste reg. inf.; E. H. Graffé, van het 3de reg. inf.; W. E. Visser, van het 8ste reg. inf. De magazijnm. der art. de Roo, van de Willemstad naar Heusden. De magazijnm. der art. S. Nuss, van Heusden naar de Willemstad.

Eervol ontslagen.

De 2de luit. A. P. de Seyff, van de 2de afd. inf., uit de

betr. van adj. bij den prov. komm. van Utrecht. De 1ste luit. J. van Giessen, van het korps maréchaussée, uit de betr. van adj. De 2de luit.-ing. G. Kuyper Hz., uit de betr. van adj. in de 1ste fortific.-dir. De 2de luit.-ing. M. J. E. Aikema, uit de betr. van adj. in de 2de fortific.-dir. De 2de luit.-ing. S. Prince, uit de betr. van adj. in de 3de fortific.-dir. De 1ste luit. F. W. Reichmann, van het 1ste reg. inf., uit de betr. van bat.-adj. De 1ste luit. D. Petter, van het 1ste reg. inf., uit de betr. van bat.-adj. De 1ste luit. J. V. Lacueille, van het 3de reg. inf., uit de betr. van bat.-adj. De 2de luit.-ing. H. J. S. Haesebroek.

Non-activiteits-tractement verleend aan:

Den luit.-kol. N. C. Matthes, van het 2de reg. zware drag. *Gepensioneerd.*

De navolgende officieren welke zich op non-activiteit bevonden: de maj. F. Schlarbaum, de 1ste luit. tit. J. L. van Niel, de 2de luit. N. van Driesten, de maj. C. L. Pelerin, de kap. F. J. Linard, de kap. P. D. Leendertzen, de kap. J. J. Dellwig, de 2de luit. J. J. Delcommune, de maj. L. C. von Jeetse, de maj. C. A. W. Wollweber, de maj. G. J. Pape, de maj. P. W. G. J. van Baerle, de maj. H. W. Stroykens, de kap. G. Dilg, de kap. C. R. Wurstijsen, de kap. N. K. L. Bijl de Vroe, de kap. H. Camphuizen, de kap. F. Troester, de kap. L. Maas, de ritm. C. J. van Heeckeren, de ritm. J. V. Gerveroth, de ritm. H. Haak, de ritm. T. van Essen, de offic. van gez. der 1ste kl. P. Frey, de 1ste luit. A. Schutz, de 1ste luit. J. H. Kretschmer, de 1ste luit. N. C. Smith, de 1ste luit. Tissot van Patot, de 1ste luit. D. ten Cate, de 1ste luit. J. P. Pistorius, de offic. van gez. van de 2de kl. H. W. Hassley, M. Rodenburg, A. van Lokhorst, W. van Keulen, de offic. van gez. van de 3de kl. J. D. Temminck, de apoth. van de 2de kl. H. B. Stolkert, de paard.-arts der 1ste kl. W. P. E. Ermeling, de 2de luit. R. van Lindheun, de kol. C. F. J. B. von Rheins, plaats. komm. van de 2de kl. te Bergen-op-Zoom, de luit.-kol. A. H. Frantzen, plaats. komm. van de 3de kl. te 's Bosch, de maj. B. J. Coninck Westenberg, plaats. komm. van de 3de kl. te Breda.

Overleden.

De luit.-gen. J. J. Westenberg, lid van het Hoog Militair Geregtschhof. De kap. J. Neuschwander, van het 6de reg. inf.

BILAGE XI

VERORDNUNG DER KÖNIGLICHEN REGIERUNG VOM 15. DEZEMBER 1891.

Abend, 1891.

Das Reichsamt für die Angelegenheiten der Rheinlande hat die nachfolgenden Bestimmungen erlassen:

§ 1. Die in der Rheinprovinz bestehenden Kreisverwaltungen sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

3. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.

§ 2. Die Kreisverwaltungen der ersten Klasse sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.

§ 3. Die Kreisverwaltungen der zweiten Klasse sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.

§ 4. Die Kreisverwaltungen der dritten Klasse sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.

§ 5. Die Kreisverwaltungen der ersten Klasse sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.

§ 6. Die Kreisverwaltungen der zweiten Klasse sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.

§ 7. Die Kreisverwaltungen der dritten Klasse sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.

§ 8. Die Kreisverwaltungen der vierten Klasse sind in die folgenden Klassen eingeteilt:

1. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird.

2. Klasse: Kreisverwaltungen, die von einem Kreisrat geleitet werden, der von dem Landrat ernannt wird, und die von dem Landrat beauftragt sind, die Verwaltung der Kreisangelegenheiten zu übernehmen.